

Tulevaisuuteen suuntautuminen eri ikäisillä nuorilla

Pro gradu –tutkielma
Psykologian laitos
Tampereen yliopisto
Johanna Pesola
Huhtikuu 2006

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää nuorten ja nuorten aikuisten suuntautumista tulevaisuuteen. Tulevaisuusorientaation lisäksi tarkasteltiin nuorten ja nuorten aikuisten tulevaisuuteen liittyviä tavoitteita sekä huolenaiheita. Lisäksi oltiin kiinnostuneita tutkimushenkilöiden elämäntyytyväisyydestä sekä elämäntyytyväisyyden ja tulevaisuusorientaation välisestä yhteydestä.

Tutkimuksen kohteena olivat tamperelaiset nuoret ja nuoret aikuiset, jotka edustivat neljää eri tutkimusryhmää. Yhteensä tutkimushenkilöitä oli 145 ja he olivat iältään 13-33-vuotiaita. Yksi ryhmistä muodostui Tampereen normaalikoulun 7. luokan oppilaista, joita oli yhteensä 33. Toinen ryhmä muodostui Tampereen normaalikoulun lukion 1. ja 2. vuosiluokan oppilaista, joita oli yhteensä 34. Kolmannen ryhmän muodostivat Tampereen yliopiston opiskelijat, joita oli yhteensä 63. Neljättä ryhmää edustivat Sopimusvuori ry:n nuoret mielenterveyskuntoutujat. Heitä oli yhteensä 15.

Tutkimukseen osallistuneita pyydettiin täyttämään kaksi kyselylomaketta. Toisessa kyselylomakkeessa mitattiin tulevaisuusorientaation vahvuutta. Toinen kyselylomake piti sisällään avoimia kysymyksiä, tulevaisuutta koskeviin tavoitteisiin ja huolenaiheisiin liittyen. Tutkimushenkilöiden piti myös kirjoittaa lyhyesti tulevaisuudestaan viiden vuoden kuluttua tutkimushetkestä. Lisäksi tutkimushenkilöiden piti arvioida elämäntyytyväisyytään 0-100-asteikolla viisi vuotta sitten tutkimushetkestä, tutkimushetkellä sekä viiden vuoden kuluttua tutkimushetkestä.

Tutkimustuloksia analysoitiin sekä määrällisesti että laadullisesti. Tulevaisuusorientaatiota tarkasteltiin keskiarvojen avulla sekä kaksisuuntaista varianssianalyysia apuna käyttäen. Tulevaisuuteen liittyviä tavoitteita ja huolenaiheita analysoitiin määrällisesti, laskien tavoitteiden ja huolenaiheiden frekvenssit sekä suhteelliset frekvenssit kussakin ryhmässä. Lisäksi tarkasteltiin sukupuolten välisiä eroja tavoitteiden ja huolenaiheiden osalta. Hypoteesit testattiin chi square -testillä. Tavoitteita ja huolenaiheita tarkasteltiin myös laadullisesti, yrittäen löytää kutakin ryhmää kuvaavia piirteitä, jotka heijastavat asenteita tulevaisuutta kohtaan. Laadullisessa tarkastelussa käytettiin apuna myös lyhyitä kirjoitelmia. Elämäntyytyväisyyttä tarkasteltiin keskiarvojen sekä kaksisuuntaisen varianssianalyysin avulla. Yhteyttä tulevaisuusorientaation ja elämäntyytyväisyyden välillä tutkittiin korrelaatiotestin avulla.

Tutkimustulokset osoittivat, että tutkimushenkilöt suuntautuvat tulevaisuuteen kohtalaisesti. Eroja tutkimusryhmien välillä ei juurikaan ollut. Tavoitteiden ja huolenaiheiden osalta tutkimuksen tulokset olivat aiempien tutkimustulosten suuntaisia. Suurin osa tavoitteista liittyi koulutukseen ja työhön lähes kaikissa tutkimusryhmissä. Myös huolenaiheet liittyivät yleisimmin koulutukseen ja työhön melkein kaikissa ryhmissä. Ainoastaan yliopistossa opiskelevat miehet eivät olleet huolissaan työnsaannista tai koulutuksesta. Myöskään mielenterveyskuntoutujille työ tai koulutus eivät olleet yleisimpiä huolenaiheita, vaan heille huolta aiheutti oma terveys. Sukupuolten välisiä eroja tarkasteltaessa oletukset naisten

sosiaalisesta ja miesten taloudellisesta orientoituneisuudesta saivat osittain vahvistusta. Myös elämäntyytyväisyyden osalta tulokset ovat aiempien tutkimustulosten suuntaisia: elämäntyytyväisyys arvioitiin menneisydessä alhaisemmaksi kuin tutkimushetkellä ja tulevaisuudessa elämäntyytyväisyys puolestaan arvioitiin korkeimmaksi. Elämäntyytyväisyyttä tutkimushetkellä arvioitaessa mielenterveyskuntoutujien ryhmä poikkesi muista ryhmistä: heidän elämäntyytyväisyytensä oli selvästi alhaisin verrattuna muihin ryhmiin. Elämäntyytyväisyyden ja tulevaisuusorientaation välillä ei voitu todeta tilastollisesti merkitsevää yhteyttä.

Tutkimukseen osallistuneiden nuorten ja nuorten aikuisten tulevaisuuteen suuntautumista voitaisiin kuvata kohtalaisen optimistiseksi. Kaikissa ryhmissä tulevaisuusorientaatio osoittautui kohtalaiseksi, mutta tulokset elämäntyytyväisyyden arvioinnista eri ajankohtina kertovat optimistisesta suhtautumisesta tulevaisuuteen. Tutkimukseen osallistuneiden nuorten ja nuorten aikuisten tavoitteet olivat hyvin realistisia. Yleisesti tavoiteltiin tavallisia elämän perusasioita, jotka tutkimuksen perusteella ovat työ ja toimivat ihmissuhteet. Elämän perusasiat osoittautuivat toisaalta myös huolta aiheuttaviksi asioiksi. Tulevaisuuden suunnitelmat selkiintyivät iän myötä: tutkimukseen osallistuneiden yliopisto-opiskelijoiden suhtautuminen tulevaisuuteen oli määrätietoisempaa ja vastuullisempaa verrattuna 7-luokkalaisiin ja lukiolaisiin. Mielenterveyskuntoutujilla tavoitteet ja huolet liittyivät lisäksi omaan terveyteen. Mielenterveyskuntoutujien tulevaisuusorientaatio on tulosten perusteella muiden ryhmien kaltainen. Kuitenkin heillä oli muihin ryhmiin verrattuna alhaisin elämäntyytyväisyys. Ehkä tyytymättömyys elämään nykyhetkellä tuo mukanaan enemmän toiveita tulevaisuuden suhteen?

Avainsanat: tulevaisuusorientaatio, nuoruus kehitysvaiheena, tavoite, elämäntyytyväisyys

"Elämää voi ymmärtää vain taaksepäin,
mutta sitä on eletävä eteenpäin."
Sören Kierkegaard

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO.....	1
1.1. Tulevaisuusorientaation määrittelyä.....	2
1.1.1. Tulevaisuusorientaation ulottuvuudet ja tarkastelualueet.....	3
1.1.2. Nurmen malli: tulevaisuusorientaatio systeeminä (1991).....	5
1.2. Tulevaisuusorientaation kehittyminen nuoruudessa.....	7
1.2.1. Kognitiivinen kehitys nuoruudessa.....	7
1.2.2. Identiteetin kehitys nuoruudessa.....	8
1.2.3. Kehitystehtävät ja normatiiviset odotukset nuoruudessa.....	9
1.2.4. Tulevaisuusorientaation kehittyminen iän myötä.....	10
1.3. Tavoitteiden asettaminen ja tulevaisuuteen suuntautuminen nuoruudessa.....	11
1.3.1. Tavoitteet, toiveet ja pelot heijastelevat ikään liittyviä kehitystehtäviä.....	11
1.3.2. Tavoitteet, toiveet ja pelot heijastelevat sukupuoleen liittyviä normatiivisia odotuksia.....	13
1.3.3. Sukupuolten väliset erot tulevaisuuteen suhtautumisessa.....	14
1.4. Tulevaisuuteen suuntautuminen ja hyvinvointi.....	14
1.4.1. Elämäntyytyväisyys ja tulevaisuuteen suuntautuminen.....	15
1.4.2. Mielenterveyden ongelmat ja tulevaisuusorientaatio.....	17
1.5. Tutkimuskysymykset ja hypoteesit.....	18
2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	21
2.1. Tutkimushenkilöt.....	21
2.2. Tutkimusmenetelmät.....	22
2.2.1. Tulevaisuusorientaation mittaaminen.....	22
2.2.2. Tavoitteiden ja huolenaiheiden kartoittaminen.....	22
2.2.3. Elämäntyytyväisyyden mittaaminen.....	23
2.3. Tutkimusaineiston analyysi.....	23
3 TULOKSET JA NIIDEN TARKASTELUA.....	25
3.1. Tulevaisuuteen suuntautuminen eri ryhmissä.....	25
3.2. Tavoitteet eri ryhmissä.....	26
3.2.1. 7-luokkalaisten tavoitteet.....	27
3.2.2. Lukiolaisten tavoitteet.....	29
3.2.3. Yliopisto-opiskelijoiden tavoitteet.....	30
3.2.4. Mielenterveyskuntoutujien tavoitteet.....	32
3.3. Huolenaiheet eri ryhmissä.....	34
3.3.1. 7-luokkalaisten huolenaiheet.....	34
3.3.2. Lukiolaisten huolenaiheet.....	35
3.3.3. Yliopisto-opiskelijoiden huolenaiheet.....	36
3.3.4. Mielenterveyskuntoutujien huolenaiheet.....	38

3.5. Elämäntyytyväisyys eri ryhmissä	39
<i>3.5.1. Elämäntyytyväisyys ja tulevaisuusorientaatio .....</i>	<i>43</i>
4 POHDINTA.....	44
4.1. Tulevaisuuteen suuntautuminen eri ryhmissä.....	44
<i>4.1.1. Tulevaisuuteen liittyvät tavoitteet eri ryhmissä.....</i>	<i>45</i>
<i>4.1.2. Tulevaisuuteen liittyvät huolenaiheet eri ryhmissä .....</i>	<i>46</i>
4.2. Tulevaisuuteen suuntautuminen ja elämäntyytyväisyys	48
4.3. Tutkimustulosten vertailua aiempiin tutkimuksiin.....	49
4.4. Tutkimuksen metodologinen arvio	50
4.5. Tutkimustulosten yleistä arviointia	51
4.6. Ehdotuksia jatkotutkimuksille.....	53
LÄHTEET	55
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Nykyajan länsimaalaisessa yhteiskunnassa tulevaisuuteen suuntautuminen on suuressa arvossa. Individualistinen kulttuurimme korostaa tavoitteellisuutta ja eteenpäin pyrkimistä. Inhimillinen kykymme ennakoida ja suunnitella tulevaisuutta mahdollistaa tulevaisuuteen orientoitumisen. Ihmiset suuntautuvat tulevaisuuteen koko elämänsä ajan, mutta nuoruudessa tulevaisuuteen suuntaudutaan erityisen voimakkaasti. Nuoruudessa asetetaan tavoitteita esimerkiksi koulutukseen ja työhön liittyen. Nuorten asettamiin tavoitteisiin vaikuttavat yhteiskunnan asettamat vaatimukset eli normatiiviset odotukset. Nuoruudessa asetetut tavoitteet saattavat vaikuttaa ratkaisevasti loppuelämään. Vaikka tulevaisuuteen suuntautumista arvostetaan, saattaa tulevaisuus myös huolestuttaa. Tulevaisuuteen liittyä epävarmuutta, minkä takia tulevaisuuden pohtiminen voi joskus olla jopa ahdistavaa.

Onnellisuus ja optimismi kulkevat usein käsi kädessä. Yleisesti ajatellaan, että mielekkääseen elämään sisältyy tavoitteita, jolloin kai voidaan myös ajatella, että hyvinvointi edellyttää tulevaisuuteen suuntautumista. Vaikka tavoitteiden ja hyvinvoinnin yhteyttä on tutkittu paljon, yhteyttä tulevaisuuteen suuntautumisen ja elämäntyytyväisyyden välillä on tutkittu huomattavasti vähemmän. Miten vahvasti -tai heikosti- elämänsä tyytyväinen ihminen suuntautuu tulevaisuuteen? Entä miten tyytyväisiä elämänsä nykyajan nuoret ja nuoret aikuiset ylipäänsä ovat? Elämän karikoissa elämäntyytyväisyys ei useinkaan ole korkea, ja optimistinen suhtautuminen tulevaisuuteen on vaikeaa. Nuorilla mielenterveyskuntoutujilla elämäntyytyväisyys saattaa olla matala, mutta miten he suhtautuvat tulevaisuuteen?

Tässä tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita eri ikäisten nuorten ja nuorten aikuisten suhtautumisesta tulevaisuuteen. Tutkimushenkilöt edustavat neljää eri ryhmää, jotka ovat Tampereen normaalikoulun 7. luokan oppilaat, Tampereen normaalikoulun lukion 1. ja 2. vuosiluokan oppilaat, Tampereen yliopiston opiskelijat sekä Sopimusvuori ry:n nuoret mielenterveyskuntoutujat. Tutkimushenkilöitä on yhteensä 145 ja he ovat iältään 13-33-vuotiaita. Tulevaisuusorientaation mittaamisen lisäksi tutkimuksessa kartoitettiin tutkimukseen osallistuneiden tulevaisuuden tavoitteita sekä tulevaisuuteen liittyviä huolenaiheita. Lisäksi oltiin kiinnostuneita tutkimushenkilöiden elämäntyytyväisyydestä sekä elämäntyytyväisyyden ja tulevaisuusorientaation välisestä yhteydestä.

1.1. Tulevaisuusorientaation määrittelyä

Inhimilliselle ajattelulle ja toiminnalle on ominaista tulevaisuuteen suuntautuminen (Nurmi, 1991). Inhimillinen kykymme ennakoita, arvioida ja suunnitella tulevaisuutta mahdollistaa tulevaisuuteen orientoitumisen, joka käsitetään usein ”monimutkaiseksi, moniulotteiseksi ja moniasteiseksi ilmiöksi” (Nurmi, 1991, 4). Tulevaisuusorientaatiota voidaan siis kuvata ilmiönä, joka selittää yksilön asennoitumista tulevaisuutta kohtaan (Schmidt, Lamm & Trommsdorf, 1978) tai piirteenä, joka selittää yksilön ”melko pysyvää taipumusta suuntautua tulevaisuuteen ja arvostaa tulevaisuutta” (Husman & Lens, 1999, 113).

Tulevaisuusorientaatio määritellään kirjallisuudessa usein aikaorientaation tai aikaperspektiivin osaksi (Schmidt ym., 1978). Aikaorientaatiolla tarkoitetaan yksilön asennoitumista menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen liittyvään aikaan (Malmberg, 1994). Tulevaisuusorientaatio on se aikaorientaation osa, joka suuntautuu tulevaisuuteen ja joka määritellään yksilön asenteeksi tulevaisuutta kohtaan (Schmidt ym., 1978).

Kirjallisuudessa käsitteitä tulevaisuusorientaatio ja tulevaisuusperspektiivi käytetään usein rinnakkain (Greene & DeBacker, 2004). Molempien, tulevaisuusorientaation ja tulevaisuusperspektiivin avulla mitataan yksilön asennoitumista tulevaisuuteen (Greene & DeBacker, 2004). Husmanin ja Lensin (1999) mukaan termit ovat kuitenkin hieman toisistaan poikkeavia, ja tulevaisuusperspektiivi on tulevaisuusorientaatiota laajempi käsite. Tulevaisuusperspektiivi määrittelee esimerkiksi sen, miten pitkälle eteenpäin yksilö suunnittelee tulevaisuuttaan, minkälaisia käsityksiä hänellä on tulevaisuudesta sekä minkälaiset mahdollisuudet hänellä on saavuttaa tulevaisuuden tavoitteensa. Yksilön tulevaisuusorientaatio puolestaan kuvastaa yksilön pysyvää taipumusta tai piirrettä suuntautua tulevaisuuteen. (Husman & Lens, 1999) Useimmiten näitä käsitteitä ei kuitenkaan eroteta toisistaan, vaan ne yhdessä tai erikseen määritellään ”taipumukseksi suuntautua tulevaisuuteen ja arvostaa tulevaisuutta” (Greene & DeBacker, 2004, 95).

Tulevaisuuteen asennoitumiseen vaikuttavat useat eri tekijät (Nurmi, 1991; Trommsdorf, 1983; Malmberg, 1994). Trommsdorfin (1983) mukaan tulevaisuusorientaatio kehittyy vuorovaikutuksessa yksilön ja ympäristön välillä. Myös Nurmi (1991) korostaa, että

tulevaisuusorientaatiota määriteltäessä on yhtäaikaaisesti otettava huomioon yksilöön ja ympäristöön liittyvät tekijät. Tulevaisuusorientaatioon sisältyviä yksilöllisiä tekijöitä ovat esimerkiksi yksilön näkemykset ja käsitykset tulevaisuudesta (Greene & DeBacker, 2004; Seginer & Hoda, 1999). Käsitykset tulevaisuudesta ilmenevät usein yksilön toiveina ja pelkoina (Seginer & Hoda, 1999). Trommsdorfin (1983) mukaan toiveiden ja pelkojen lisäksi tulevaisuusorientaatioon sisältyvät yksilön pyrkimykset, tavoitteet ja odotukset. Nämä muokkautuvat vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa (Nurmi, 1991; Trommsdorf, 1983). Myös tulevaisuuteen liittyvät tunteet vaikuttavat siihen, miten yksilö asennoituu tulevaisuuteen (Nurmi, 1991; Trommsdorf, 1983). Trommsdorfin (1983) mukaan tulevaisuusorientaatio koostuukin kolmesta komponentista, jotka ovat kognitiivinen komponentti, arviointikomponentti ja tunnekomponentti. Yksilön tulevaisuusorientaatioon siis vaikuttaa se, miten hän arvioi tulevaisuuden tapahtumien todennäköisyyttä ja tavoitteiden merkitystä sekä se, millaisia tulevaisuuteen liittyviä tunteita hänellä on (Nurmi, 1991; Trommsdorf, 1983; Schmidt ym., 1978).

1.1.1. Tulevaisuusorientaation ulottuvuudet ja tarkastelualueet

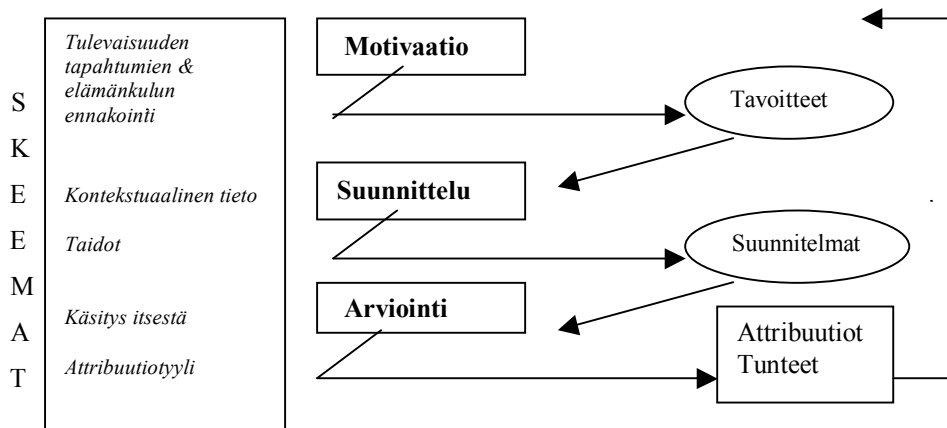
Tulevaisuusorientaatio käsittää useita ulottuvuuksia, mistä johtuen sitä voidaan tarkastella eri tavoin. Tutkimuksissa käytettyjen metodien lisäksi myös tarkastelualueet usein poikkeavatkin toisistaan (Malmberg, 1994; Schmidt ym., 1978). Malmbergin (1994) mukaan useimmissa tutkimuksissa (esim. Nuttin, 1984; Nurmi, 1989) on tarkasteltu tulevaisuuteen suuntautumisen ajallista laajuutta tai ulottuvuutta (*extension*) eli sitä, miten pitkälle eteenpäin yksilö ajattelee tulevaisuuttaan. Laajuutta on mitattu esimerkiksi kuukausien tai vuosien avulla, minkä perusteella on sitten määritelty yksilön lähitulevaisuus tai kaukainen tulevaisuus (Malmberg, 1994). Tulevaisuusorientaation vahvuutta (*density*) on tutkittu selvittämällä tulevaisuuteen liittyviä toiveita ja pelkoja; niiden lukumäärää sekä sisältöä (Malmberg, 1994; Schmidt ym., 1978).

Tulevaisuusorientaation yhtenäisyyttä ja johdonmukaisuutta (*coherence*) on puolestaan tutkittu vertaamalla tulevaisuutta ja menneisyyttä koskevien ajatusten yhteyttä (Malmberg, 1994; Schmidt ym., 1978). Gjesmen tutkimuksessa (1979) tulevaisuusorientaatiossa tarkasteltiin kolmea aluetta, joiden avulla pyrittiin selvittämään yksilön innostusta tulevaisuuden pohtimiseen, yksilön tulevaisuuden suunnitelmien ajallista pituutta sekä sitä, miten paljon tutkittavat käyttivät aikaa tulevaisuuden pohtimiseen ja suunnitteluun (Greene & DeBacker, 2004).

Muutamissa tutkimuksissa (esim. Cantril, 1965; Lehr, 1968) on myös tarkasteltu tulevaisuusorientaation emotionaalista ulottuvuutta, jolloin on erotettu toisistaan optimistinen ja pessimistinen tulevaisuusorientaatio (Schmidt ym., 1978). Optimismi ja pessimismi voidaan Cantrilin (1965) mukaan nähdä erotuksena, joka syntyy arvioitaessa tulevaisuutta nykyisyyteen: optimismi syntyy positiivisen erotuksen seurauksena tulevaisuuden ja nykyisyyden välillä, kun taas pessimismi syntyy negatiivisen erotuksen tuloksena (Schmidt ym., 1978). Pessimistinen ihminen arvioi tulevaisuuden ajanjaksoksi, jolloin negatiiviset tapahtumat ja ilmiöt pysyvät ennallaan, kun taas optimistista ihmistä luonnehtii toivo siitä, että tulevaisuudessa tapahtuu positiivisia muutoksia (Schmidt ym., 1978).

1.1.2. Nurmen malli: tulevaisuusorientaatio systeeminä (1991)

Yksilön taipumus suuntautua tulevaisuuteen ja arvostaa tulevaisuutta on yhteydessä moniin psykologisiin toimintoihin. Tulevaisuusorientaation määritelmälle ”moniulotteisena kognitiivis-motivaationaalisen rakenteena” (Schmidt ym., 1978, 73; Malmberg, 1994) rinnakkainen on Nurmen käsitys tulevaisuusorientaatiosta ”systeeminä” (1991, 7), jossa useat psykologiset tekijät vaikuttavat toisiinsa. Nurmen (1991) mallissa tulevaisuusorientaatio kuvataan kolmiasteiseksi prosessiksi, jossa yhtäaikaaisesti vaikuttavat prosessit ovat **motivaatio**, **suunnittelu** sekä **arviointi**. Näihin prosesseihin vaikuttavat yksilön skeemat, joiden pohjalta hän ennakoii tulevaisuutta ja kuvittelee itsensä tulevaisuudessa (Nurmi, 1991). Nurmen käsitystä tulevaisuusorientaatioon vaikuttavista prosesseista on havainnollistettu kuviossa 1.

Kuvio 1. Tulevaisuuteen orientoituminen kolmen prosessin kautta (Nurmi, 1991, 5)

Nurmen (1991) mallissa **motivaatiolla** viitataan niihin tavoitteisiin ja mielenkiinnon kohteisiin, joita yksilöllä on tulevaisuuden suhteen. Asetamme tavoitteita vertaamalla motiiveitamme ja arvojamme tulevaisuutta koskeviin odotuksiimme. Osa *tulevaisuuden ennakkointia* on luonnollisesti myös oman *elämäkulkumme ennakointi*. Tulevaisuuden tapahtumat ovat vain olettamuksia, jotka perustuvat yksilön skeemoihin. Tämä skeemoihin perustuva tieto vaikuttaa suurelta osin tulevaisuusorientaatioon liittyvään motivaatioon. Motiivien ja arvojen selvyys helpottaa tavoitteiden tarkempaa määrittelyä. (Nurmi, 1991, 6)

Tulevaisuuteen orientoitumisessa motivaation lisäksi tärkeä prosessi on **suunnittelu**. Suunnitteluvaiheessa yksilö pohtii, miten hän pystyisi toteuttamaan tavoitteensa. Suunnittelu tapahtuu sen kuvitteellisen tiedon pohjalta, joka yksilöllä on tulevaisuudesta ja tavoitteen saavuttamisesta (*kontekstuaalinen tieto*). Yksilön *taidot* vaikuttavat niin ikään suunnitelmien tekoon. Yksilö käyttää suunnitellessaan usein ongelmanratkaisumenetelmää ja vertailee erilaisia ratkaisumahdollisuuksia joko ajattelun avulla tai toiminnan kautta. (Nurmi, 1991, 6)

Kolmas prosessi Nurmen mallissa on **arviointi**. Tässä vaiheessa yksilö arvioi tehtyjä suunnitelmiaan ja mahdollisuuksiaan saavuttaa asetetut tavoitteet. *Attribuutiot* sekä tulevaisuuteen liittyvät *tunteet* vaikuttavat olennaisesti arviointiin. Attribuutiot perustuvat tietoiseen kognitiiviseen arviointiin yksilön mahdollisuuksista vaikuttaa tulevaisuuteensa, kun taas tulevaisuuteen liittyvät tunteet vaikuttavat hetkelliseen ja tiedostamattomaan arviointiin. Arviointiprosessin perustana on yksilön käsitys omista mahdollisuuksistaan vaikuttaa tulevaisuuteensa. *Käsitys itsestä* vaikuttaa näin ollen olennaisesti arviointiprosessiin. Ihmiset perustavat arvionsa saavuttaa mahdollisuuksiaan käsitykseensä omista kyvyistään. (Nurmi, 1991, 6-7)

Tulevaisuusorientaation kuvaaminen ”systeminä” korostaa prosessien vaikuttamista toisiinsa. Ensinnäkin, tavoitteiden asettaminen jo sinänsä heijastaa yksilön arviota itsestään. Tavoitteen saavuttaminen parantaa positiivista minäkuvaa sekä usein luo sisäisiä attribuutioita. Toiseksi, tavoitteen saavuttamiseksi asetettujen keinojen tehokkuus vaikuttaa lopputulokseen, ja sitä kautta myös itseän kohdistuvaan arviointiin. Kolmanneksi, se miten yksilö arvioi menestyksensä tai epäonnistumisensa syitä, vaikuttaa hänen myöhempään tavoitteiden asettamiseensa. (Nurmi, 1991, 7)

1.2. Tulevaisuusorientaation kehittyminen nuoruudessa

Vaikka tulevaisuuteen liittyvät tapahtumat motivoivat jokapäiväistä toimintaamme koko elämän ajan, on tulevaisuuteen suuntautuminen erityisen tärkeää nuoruudessa (Nurmi, 1991). Nurmi (1991) korostaa tulevaisuuden pohtimisen ja sen suunnittelun tärkeyttä nuoren elämässä monestakin syystä. Ensinnäkin, nuori kohtaa monenlaisia normatiivisia, vanhempien, ystävien ja opettajien asettamia odotuksia, jotka liittyvät oletettuun kehityskulkuun nuoren elämässä, mikä jo sinällään korostaa tulevaisuuden pohtimisen tärkeyttä. Toiseksi, nuoren tulevaisuutta koskevat päätökset vaikuttavat ratkaisevalla tavalla hänen myöhempään elämäänsä. Tulevaisuuteen suhtautuminen vaikuttaa olennaisella tavalla myös nuoren identiteetin kehitykseen. (Nurmi, 1991) Tulevaisuusorientaation onkin havaittu kehittyvän ja laajentuvan nuoruudessa nopealla vauhdilla (Agarwal, 2003; McCabe, 1997). Tulevaisuusorientaation kehitystä nuoruudessa tukevat kognitiivisten taitojen kehittyminen, identiteetin kehitys sekä ympäristön asettamat odotukset (Malmberg, 1994; Nurmi, 1991).

1.2.1. Kognitiivinen kehitys nuoruudessa

Kognitiivisten taitojen kehittymisen myöhäislapsuuden ja nuoruuden aikana uskotaan vaikuttavan tulevaisuusorientaation kehittymiseen (Nurmi, 1991). Tulevaisuusorientaation uskotaan kehittyvän erityisesti ajattelutavassa tapahtuvan laadullisen muutoksen seurauksena (Malmberg, 1994). Noin 12. ikävuoden paikkeilla nuori siirtyy Piagetin (1958) mukaan kognitiivisessa kehityksessään konkreettisten operaatioiden vaiheesta formaalisten operaatioiden vaiheeseen (Ginsburg & Opper, 1979, 178), mikä mahdollistaa tulevaisuuden pohtimisen ja suunnittelemisen (Dunderfelt, 1992, 83). Tällöin nuoren ajattelukyky muuttuu joustavammaksi ja tehokkaammaksi (Ginsburg & Opper, 1979, 178). Nuorelle kehittyy deduktiivinen looginen päättelykyky, mikä mahdollistaa abstraktien hypoteesien luomisen ja testaamisen, ja siten nuori kykenee ongelman ratkaisun aikana pohtimaan useita eri vaihtoehtoja (Ginsburg & Opper, 1979, 178; Stevens-Long & Cobb, 1983, 50). Nurmen mukaan tämä kyky ”useiden toimintamallien mentaaliseen tutkimiseen” auttaa nuoria asettamaan tulevaisuuden tavoitteita (1991, 12).

Formaalisten operaatioiden vaiheeseen siirtyminen mahdollistaa myös omien ajatusten käsitteellistämisen, minkä myötä nuoruudessa kehittyvät myös metakognitiiviset taidot (Nurmi, 1991). Metakognitiiviset taidot vaikuttavat tavoitteiden asettamiseen ja

tulevaisuuden suunnitteluun (Nurmi, 1991). Tradin (1993) mukaan suunnitteluun tarvittavat perustaidot kehittyvät jo 12. ikävuoteen mennessä, mutta Nurmi (1991) on todennut, että tulevaisuutta koskeva suunnittelun ja tietämyksen taso kehittyy silti 20. ikävuoteen asti.

1.2.2. Identiteetin kehitys nuoruudessa

Tutkimusten (esim. Marcia, 1980; Bosma, 1985) mukaan identiteetin kehitys on selkeästi yhteydessä tulevaisuusorientaatioon (Nurmi, 1991). Erikson (1960) on määritellyt identiteetin ”sisäiseksi eheydeksi” (Pulkinen & Rönkä, 1994, 260), jossa ovat toisiinsa sisällytettyinä sekä menneisyyden kokemukset, tulevaisuuden toiveet että senhetkiset kulttuuriset arvot (Stevens-Long & Cobb, 1983, 153). Identiteettiin sisältyy siten myös käsitys itsestä. Identiteetin kehitys on koko elämän ajan jatkuva prosessi, mutta nuoruudessa prosessi etenee muihin elämän vaiheisiin verrattuna nopeammin (Stevens-Long & Cobb, 1983, 155). Eriksonin mukaan identiteettikriisi on tyypillinen keskinuoruutta (16-19 vuotta) elävälle nuorelle, jolloin kokeillaan omia rajoja, muodostetaan syvällisiä ihmissuhteita ja selkiinnytetään minäkokemusta (Dunderfelt, 1992, 80).

Marcian (1966) mukaan identiteetin kehityksessä voidaan erottaa neljä erilaista tilaa. Epäselvä identiteetti on ominainen nuorelle, joka ei ole sitoutunut valintoihinsa, tavoitteisiinsa eikä arvoihinsa, vaan hänen näkemyksensä ovat selkiintymättä. Lainattu identiteetti puolestaan on ominainen nuorelle, joka on omaksunut muiden ihmisten arvot niitä sen enempää sisäistämättä. Epäselvän tai lainatun identiteetin omaavat nuoret eivät ole läpikäyneet kriisiä. Nuori voi myös olla identiteetin kehityksessään keskellä kriisiä ja etsiä identiteettiään. Identiteetin saavuttanut on tehnyt valintoja ja sitoutunut niihin itsetutkiskelun tuloksena. Hänellä on jäsentynyt kuva itsestään ja mahdollisuuksistaan. (Stevens-Long & Cobb, 1983, 158)

Identiteetin selkiinnyttäminen on tärkeä ja vaativa nuoruuteen liittyvä kehitystehtävä, joka vaikuttaa tulevaisuusorientaation kehittymiseen kahdella toisiaan tukevalla tavalla. Sekä tulevaisuusorientaation että identiteetin kehittyminen edellyttää avoimuutta (Stevens-Long & Cobb 1983, 346), vapautta tehdä valintoja sekä muiden ihmisten tukea (Seginer & Hoda, 1998). Erikson (1968) korostaa sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitystä identiteetin kehityksessä. Eriksonin mukaan nuori selkiinnyttää identiteettiään muun muassa viettämällä aikaa ystäviensä kanssa, työskennellessään, opiskellessaan ja keskustelemalla.

Nuoren sosiaaliset saavutukset toisaalta selkiinnyttävät hänen yksilöllistä identiteettiään, toisaalta ne sitovat hänet sosiaalisiin ryhmiin. (Stevens-Long & Cobb, 1983, 192) Toisin sanoen, nuoruudessa selvitetään suhdetta itseen ja yhteiskuntaan (Seginer & Hoda, 1998), jolloin identiteetin kehitys ja tulevaisuusorientaation kehitys tukevat toisiaan.

1.2.3. Kehitystehtävät ja normatiiviset odotukset nuoruudessa

Nuorten tulevaisuuden tavoitteisiin sekä pohdintaan tulevaisuudesta vaikuttaa olennaisesti se sosiokulttuurinen ympäristö, jossa he elävät (Jambori & Sallay, 2003). Nurmi (1991) on todennut, että tulevaisuuteen liittyvät mielenkiinnon kohteet, suunnitelmat ja uskomukset muokkautuvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Erityisesti vanhemmat, mutta myös toverit vaikuttavat siihen, miten nuoret ajattelevat tulevaisuudesta ja miten he sitä suunnittelevat. Niin ikään perheilmapiiri on yhteydessä lapsen tulevaisuusorientaatioon vaikuttamalla lapsen kiinnostuksen kohteisiin, suunnitelmiin, attribuutioihin sekä tunteisiin. (Nurmi, 1991)

Ympäristö vaikuttaa nuorten asennoitumiseen tulevaisuutta kohtaan myös odotustensa kautta. Kuten Seginer ja Hoda (1998) ovat todenneet, nykyaikaisessa länsimaalaisessa yhteiskunnassa nuorten oletetaan siirtyvän aikuisuuteen pohtimalla aktiivisesti tulevaisuuttaan ja valmistautumalla siihen. Orientoitumista tulevaisuuteen pidetään siis tärkeänä nuoruuteen kuuluvana kehitystehtävänä (Seginer & Hoda, 1998).

Ihminen kehittyy ikäsidonnaudessa kehitysympäristössä ja jokaiseen elämänvaiheeseen kuuluu erilaisia kehitystehtäviä (Salmela-Aro & Nurmi, 2002, 54). Kehitystehtävät tai normatiiviset odotukset ovat ikään liittyviä normatiivisia haasteita, jotka yksilön tulee kohdata ja joista hänen tulee selviytyä kehittyäkseen ja siirtyäkseen seuraavaan elämänvaiheeseen (Dunderfelt, 1992, 81; Salmela-Aro & Nurmi, 2002, 55). Normatiiviset odotukset vaihtelevat muun muassa iän, kulttuurin, sukupuolen, koulutustason sekä sosioekonomisen tason mukaan (Nurmi, 1991). Normatiivisten odotusten avulla arvioidaan, mikä on missäkin iässä hyväksyttävää, mahdollista ja toivottavaa (Dannefer, 1984).

Havighurstin mukaan nuoruudelle tyypillisiä kehitystehtäviä ovat uuden ja kypsemmän suhteen saavuttaminen molempiin sukupuoliin; sukupuoliroolin (maskuliininen/feminiininen) löytäminen; oman fyysisen ulkonäön hyväksyminen; identiteetin

kehittäminen; itsenäisyyden saavuttaminen vanhempiin ja muihin aikuisiin nähden; avioliittoon ja perhe-elämään valmistautuminen; vastuun ottaminen taloudellisista asioista; maailmankatsomuksen, arvomaailman ja moraalien kehittäminen; sosiaalisesti vastuulliseen käyttäytymiseen pyrkiminen ja pääseminen; uran suunnitteleminen ja valmistautuminen siihen sekä tulevaisuuden tavoitteiden asettaminen (Dunderfelt, 1992, 81; Malmberg, 1994).

Nuoruusikä voidaan jakaa esimerkiksi kolmeen jaksoon, jotka ovat nuoruuden varhaisvaihe (13-16 vuotta), nuoruuden keskivaihe (16-19 vuotta) ja nuoruuden loppuvaihe (19-20/25 vuotta). Nuoruuden loppuvaihetta voidaan kutsua myös varhaisaikuisuuden vaiheeksi ja varsinaisen aikuisuuden vaiheen katsotaan alkavan 19.-23. ikävuoden paikkeilla. (Dunderfelt, 1992, 80, 86) Yleisiä nuoruuden vaiheisiin liittyviä kehitystehtäviä ovat esimerkiksi työelämään valmistautuminen ja ideologian omaksuminen, kun taas varhaisaikuisuudelle tyypillisiä kehitystehtäviä ovat perheen perustaminen ja työelämän aloittaminen (Salmela-Aro & Nurmi, 2002, 55).

1.2.4. Tulevaisuusorientaation kehittyminen iän myötä

Kuten Nurmi (1991) on todennut, tulevaisuusorientoituneen motivaation, suunnittelun ja arvioinnin kehittyminen on monimutkainen, monitasoinen ja pitkään kestävä prosessi. Tulevaisuusorientaatioon vaikuttavat toisaalta yksilölliset tekijät, kuten tunteet, pelot, toiveet ja kokemukset, toisaalta yhteiskunnan asettamat näkemykset ja arvot (Rubin, 1995). Nuori kokee usein olevansa eri puolelta tulevien vaatimusten ristitulessa. Tulevaisuusorientaatio kehittykin nuoruudessa nopealla vauhdilla: nuoret kehittävät identiteettiään sekä uraan että arvoihin nähden ja tekevät samalla tärkeitä päätöksiä elämän suuntaa silmällä pitäen (Agarwal, 2003; McCabe, 1997).

Nurmen (1991) mukaan useat tutkimukset (esim. Gillies ym., 1985; Goldberg ym., 1985; Meissner, 1961; Nurmi, 1987; Solantaus, 1987) ovat osoittaneet, että nuorten kiinnostus tulevaisuuden ammattia, koulutusta ja perhettä kohtaan kasvaa iän myötä. Cartron-Guerin ja Levy (1980) tutkivat 12-15-vuotiaita ranskalaisia nuoria ja totesivat, että tutkimuksen vanhimmat nuoret, erityisesti tytöt, arvostivat tulevaisuuden perhettä nuorempia tutkimushenkilöitä enemmän (Nurmi, 1991). Iän myötä myös suunnitelmallisuus kasvaa ja samalla ymmärretään paremmin tulevaisuuden subjektiivisuus (Nurmi, 1991). Nurmen (1991) mukaan Cameron työryhmineen tutki vuosina 1977-1978 amerikkalaisia nuoria ja

totesi, että 14-17-vuotiaat nuoret suunnittelivat tulevaisuuttaan vähemmän verrattuna 18-25-vuotiaisiin nuoriin. Vanhetessa myös tunteiden ilmaiseminen tulevaisuutta kohtaan muuttuu helpommaksi (McCallion & Trew, 2000). Lisäksi Nurmi huomasi tutkimuksessaan (1989), että optimismi tulevaisuutta kohtaan kasvaa iän myötä, erityisesti pojilla (Nurmi, 1991).

1.3. Tavoitteiden asettaminen ja tulevaisuuteen suuntautuminen nuoruudessa

Nuoruus on aikaa, jolloin muodostetaan ihanteita ja ideaaleja ja suuntaudutaan vahvasti tulevaisuuteen (Dunderfelt, 1992, 81). Yksi nuoruuden kehitystehtävistä on tulevaisuuden tavoitteiden asettaminen (Malmberg, 1994). Tavoitteiden asettaminen on osa tulevaisuusorientaatiota (Agarwal, 2003), sillä tavoitteet suuntautuvat aina tulevaisuuteen (Nurmi, 1991). Salmela-Aro ja Nurmi ovat määrittäneet tavoitteen ”asiaksi, jota yksilö haluaa oppia, ymmärtää, hallita tai välttää” (2002, 129). Ojasen määritelmä tavoitteesta ”kohteena, jota kohti kuljetaan ja joka halutaan saavuttaa” (2002, 113) korostaa nuoruudessa vallitsevaa asennetta ja halua mennä eteenpäin ja saavuttaa asioita. Nuori peilaa itseään jatkuvasti muihin ihmisiin ja yhteiskuntaan ja valitsee myös tavoiteltavat kohteensa perustaen ne usein normatiivisiin odotuksiin (Nurmi, 1991). Tavoitteiden lisäksi myös nuorten tulevaisuutta koskevat toiveet ja pelot liittyvät usein ikäsidonnoihin kehitystehtäviin (Nurmi, 1991).

1.3.1. Tavoitteet, toiveet ja pelot heijastelevat ikään liittyviä kehitystehtäviä

Ihmisten itselleen asettamat tavoitteet ovat useimmiten yhteydessä oman elämänvaiheen tyypillisiin haasteisiin ja kehitystehtäviin (Salmela-Aro & Nurmi, 2002, 153).

Ikäsidonnoisia normatiivisia odotuksia, jotka korostavat tulevaisuuden pohtimisen ja suunnittelun tärkeyttä, kohdataan erityisesti nuoruudessa (Nurmi, 1991). Nurmen (1991) mukaan kulttuuriset ja institutionaaliset odotukset vaikuttavat tulevaisuusorientaation kehittymiseen, sillä ne pohjustavat tulevaisuuteen kohdistuvia tavoitteita ja suunnitelmia sekä niihin liittyviä attribuutioita ja tunteita.

Nuorten tulevaisuuteen liittyviä toiveita, tavoitteita, pelkoja ja huolenaiheita on tutkittu eri maissa melko paljon. Vaikka tutkimuksissa on käytetty erilaisia metodeja, ovat useat tutkimukset silti osoittaneet, että nuorten tulevaisuuteen liittyvät ***tavoitteet ja toiveet***

yleensä heijastelevat ikään liittyviä kehitystehtäviä (Nurmi, 1991). Nurmen (1991) mukaan useissa tutkimuksissa (esim. Mönks, 1968; Poole & Cooney, 1987; Seginer, 1988; Solantaus, Rimpelä & Rahkonen, 1985; Nurmi, 1989) *koulutus* ja *ammatti* ovat osoittautuneet tärkeimmiksi teemoiksi tiedusteltaessa nuorten tulevaisuuteen liittyviä toiveita ja tavoitteita. Seuraavaksi yleisimpiä teemoja, joihin nuorten tavoitteet ja toiveet ovat liittyneet, ovat olleet *tulevaisuuden perhe* ja *avioliitto*, *vapaa-ajan toiminta* sekä *elämän materiaaliset tekijät* (Nurmi, 1991). Tärkeimmät tavoitteet ovat samansuuntaisia eri ikäisillä ja eri kulttuuritaustan omaavilla nuorilla (Nurmi, 1991). Poolen ja Cooneyn (1987) tutkimukseen osallistuneiden australialaisten ja singaporelaisten, 14-15-vuotiaiden nuorten tavoitteet liittyivät useimmiten *työhön*, koulutukseen ja perheeseen. Tavoitteet olivat samoja myös Mönksin (1968) tutkimukseen osallistuneilla, 14-21-vuotiailla hollantilaisilla nuorilla (Nurmi, 1991).

Tulevaisuus on aikaa, josta ei varmuudella voida tietää mitään, minkä takia se herättää toivon lisäksi myös epävarmuuden ja jopa pelon tunteita. Nuorten tulevaisuuteen liittyvät ***pelot ja huolenaiheet*** voidaan Nurmen (1991) mukaan jakaa kolmeen ryhmään. Ensinnäkin, nuoria huolestuttavat normatiivisiin odotuksiin kuuluvat asiat, kuten *työn saaminen*, *koulutus* ja *perheen perustaminen*. Toiseksi, nuoret ovat huolissaan ei-normatiivisista tapahtumista, jotka saattavat vaikuttaa heidän vanhempiansa tai muihin perheen jäseniin. Esimerkiksi *sairastuminen* tai *vanhempien avioero* on tällainen ei-normatiivinen perhettä koskeva ikävä tapahtuma. Kolmanneksi nuoria huolestuttavat yhteiskunnalliset tapahtumat, esimerkiksi *ydinsota*. (Nurmi, 1991)

Tutkimusten (esim. Gillies, Elmwood & Hawtin, 1985; Goldberg ym., 1985) mukaan *työttömyys* on yleinen normatiivisiin odotuksiin liittyvä pelko. Ei-normatiivisiin tapahtumiin liittyviä pelkoja, joita tuli esille esimerkiksi Nurmen (1989) tutkimuksessa, olivat *omaan terveyteen* ja *vanhempien terveyteen tai kuolemaan* liittyvät pelot. Yhteiskunnallisiin tapahtumiin liittyvä ydinsodan pelko oli Nurmen (1989) tutkimuksen lisäksi yleinen Goldringin ja Doctorin (1984) tutkimukseen osallistuneilla nuorilla. Tulevaisuutta koskevat pelot ja huolenaiheet niin ikään usein heijastelevat normatiivisia odotuksia, ja tutkimusten (esim. Pulkkinen, 1984; Solantaus, Rimpelä & Rahkonen, 1985) mukaan yleisimmät huolenaiheet nuorilla liittyvätkin juuri työn ja koulutuksen saamiseen sekä perheen perustamiseen. (Nurmi, 1991)

1.3.2. Tavoitteet, toiveet ja pelot heijastelevat sukupuoleen liittyviä normatiivisia odotuksia

Ihmisten tulevaisuuteen asettamat tavoitteet ovat yhteydessä siihen millaiseksi yksilö käsittää itsensä (Nurmi, 1991). Suunnitelmat siis heijastelevat identiteettiä (Stevens-Long & Bobb, 1983, 209) ja tavoitteet heijastelevat usein normatiivisia odotuksia (Nurmi, 1991). Eri sukupuoliin kohdistetaan usein erityyppisiä normatiivisia odotuksia. Miehen ja naisen identiteetti rakentuu usein sukupuoliroolien kautta (Stevens-Long & Bobb, 1983, 209). Perinteiset sukupuoliroolit korostavat naisen asemaa äitinä ja kodista huolehtijana ja miehen asemaa työntekijänä ja perheen päänä (Golombok & Fivush, 1994, 212). Vaikka perinteiset sukupuoliroolit eivät enää ole kovin jyrkkiä, näyttäisivät ne silti vaikuttavan suomalaisten nuorten tulevaisuuteen liittyviin tavoitteisiin, toiveisiin ja pelkoihin. Sekä tulevaisuuden tavoitteissa että suhtautumisessa tulevaisuuteen on huomattu eroja sukupuolten välillä.

Tutkimusten (esim. Nurmi, 1987; Verstraeten, 1980) mukaan perinteiset sukupuoliroolit ovat löystyneet sikäli, että nykyään myös tytöt ja naiset kokevat **tärkeiksi tavoiteltaviksi asioiksi** kouluttautumisen ja uran luomisen. Toisaalta eri sukupuoliin luodut normatiiviset odotukset näkyvät tyttöjen ja naisten perheeseen liittyvissä tavoitteissa korostaen naisten sosiaalista orientoituneisuutta. Nurmen tutkimukseen (1987) osallistuneista 10-19-vuotiaista nuorista tytöillä oli poikia enemmän toiveita liittyen tulevaisuuden perheeseen, mutta tytöillä ja pojilla oli *yhtä paljon* toiveita ammatin ja koulutukseen liittyen (Nurmi, 1991). Myös Pulkkinen (1984) totesi tutkimuksessaan tyttöjen olevan sosiaalisesti orientoituneempia poikiin verrattuna (Nurmi, 1991). Tutkimusten (esim. Pulkkinen, 1984; Solantaus, 1987) mukaan poikien toiveet puolestaan liittyvät tyttöjä useammin materiaaliin seikkoihin ja pojat ovat yleisesti tyttöjä orientoituneempia taloudellisia asioita kohtaan (Nurmi, 1991).

Tulevaisuuteen liittyvät **huolenaiheet** eri sukupuolilla heijastelevat niin ikään sukupuolirooleja, erityisesti tyttöjen sosiaalisen orientoituneisuuden perusteella. Tyttöjen orientoituneisuus perhettä kohtaan ilmenee siten, että toiveiden lisäksi myös tyttöjen huolenaiheet liittyvät poikia useammin perheeseen, kuten tutkimuksissa (esim. Lamm, Schmidt & Trommsdorf, 1976; Mönks, 1968) on tullut ilmi. Solantauksen (1987) ja Nurmen (1987) tutkimukset ovat lisäksi osoittaneet, että tyttöjen huolenaiheet poikia useammin liittyvät perheenjäsenten terveyteen tai kuolemaan (Nurmi, 1991).

Yhteiskunnalliset asiat huolestuttavat poikia enemmän kuin tyttöjä, kuten Pulkkinen (1984) on todennut tutkimuksessaan (Nurmi, 1991). Myös ammattiin liittyvät huolenaiheet näyttäisivät olevan pojilla yleisempiä kuin tytöillä (esim. Solantaus, 1987; Mönks, 1968), vaikkakin myös tyttöjen huolenaiheet liittyvät usein ammattiin ja koulutukseen (esim. Malmberg, 1994; Nurmi, 1987).

1.3.3. Sukupuolten väliset erot tulevaisuuteen suhtautumisessa

Erilaisten tavoitteiden, toiveiden ja pelkojen lisäksi myös suhtautumisessa tulevaisuuteen on huomattu eroja sukupuolten välillä. Gjesme (1979) on tutkinut kuudesluokkalaisten tulevaisuusorientaatiota erottaen tulevaisuusorientaatiossa kolme osa-aluetta, jotka ovat laajuus (miten pitkälle eteenpäin yksilö käsittää tulevaisuuden), ennakointi (miten pitkälle tulevaisuuteen yksilö ennakoi tapahtumia) ja vahvuus (miten paljon yksilö käyttää aikaansa tulevaisuuden pohtimiseen). Gjesme totesi tutkimuksessaan, että tyttöjen tulevaisuusorientaatio kokonaisuudessaan oli vahvempi kuin poikien ja erityisesti osa-alueet ennakointi ja vahvuus olivat tytöillä poikia vahvempia. (Greene & DeBacker, 2004) Myös Rubinin (1998) tutkimustulosten mukaan tulevaisuuteen suhtautumisessa on eroja sukupuolten välillä. Rubinin tutkimuksen mukaan tytöt osaavat poikia paremmin ilmaista yleisen suhtautumisensa tulevaisuutta kohtaan ja ovat myös kommentissaan poikia selkeämpiä. Lisäksi tyttöjen tulevaisuuteen liittyvät kommentit ovat usein tunnelatautuneita ja yksityiskohtaisia ja sisältävät enemmän henkilökohtaisia ja arvoihin liittyviä mielipiteitä, kun taas pojat kuvaavat tulevaisuutta usein neutraalein termein (Rubin, 1998). Suhtautuminen tulevaisuuteen saattaa myös muuttua iän myötä. Nurmen (1989) tutkimus osoitti, että poikien tulevaisuusorientaatio kehittyy iän myötä optimistisemmäksi, kun taas tyttöjen tulevaisuusorientaatio muuttuu ajan kuluessa pessimistisemmäksi.

1.4. Tulevaisuuteen suuntautuminen ja hyvinvointi

Tulevaisuuteen suhtautumisen uskotaan vaikuttavan myös yksilön hyvinvointiin. Emmonsin (1986) mukaan vallitseva käsitys on se, että merkitsevien tavoitteiden omaaminen sekä niiden saavuttaminen ovat hyvinvoinnin edellytys. Myös Diener (1984) on sitä mieltä, että tavoitteet ovat yhteydessä onnellisuuteen (Emmons, 1986). Ojanen on kuvannut elämää matkaksi, jonka teko helpottuu jos suhtautuu avoimesti ja luottavaisesti tulevaisuuteen (2002, 82). Ojasen mukaan ”ihmisen elämää pohjustavat toivo ja luottamus”

(2002, 82). Baumeisterin mielekkään elämän neljästä pilarista, jotka ovat itsearvostus, tekojen oikeutus, tavoitteisuus ja tuloksellisuus (Ojanen, 2002, 228), kaksi viimeistä liittyy tulevaisuuteen.

Erityisesti moderni motivaatiopsykologia painottaa tulevaisuuden merkitystä ihmisen hyvinvoinnin kannalta. Suomessa Salmela-Aro ja Nurmi (2002) ovat tutkineet henkilökohtaisten tavoitteiden ja psyykkisen hyvinvoinnin yhteyttä. Salmela-Aron ja Nurmen mukaan tutkimuksissa on todettu muun muassa, että abstraktit ja itseen liittyvät tavoitteet ovat usein yhteydessä hyvinvoinnin ongelmiin, kun taas kehitystehtäviä heijastavat, ympäristöön sidotut tavoitteet ovat usein yhteydessä hyvinvointiin (2002, 159).

Kuten monet tutkimukset osoittavat, motivaation ja hyvinvoinnin välillä on kumulatiivisia kehiä. Psykkinen hyvinvointi vaikuttaa yksilön motivaatioon ja siihen, millaisia henkilökohtaisia tavoitteita hän itselleen asettaa ja miten hän niitä arvioi. Nämä taas osaltaan vaikuttavat myöhempään hyvinvointiin. Ihmisen motivaatio ja hyvinvointi voivat olla noidankehä, jolloin ongelmalliset tavoitteet, itseen suuntautunut pessimistinen ajattelu ja huonot saavutusodotukset johtavat masentuneisuuteen sekä itsearvostuksen ja elämäntyytyväisyyden vähenemiseen, mikä taas puolestaan vaikuttaa negatiivisten tavoitteiden luomiseen jatkossakin. Toisaalta tavoitteet ja hyvinvointi voivat muodostaa oravanpyörän, jossa kehitystehtäviä ja ympäristöä heijastavat tavoitteet johtavat elämäntyytyväisyyden, itsearvostuksen ja psyykkisen hyvinvoinnin lisääntymiseen, mikä puolestaan jatkossa vaikuttaa tavoitteiden asettamiseen. (Salmela-Aro & Nurmi, 2002, 168)

1.4.1. Elämäntyytyväisyys ja tulevaisuuteen suuntautuminen

Hyvinvoinnille läheinen käsite on elämäntyytyväisyys. Diener (1984) määrittelee elämäntyytyväisyyden ”kognitiiviseksi arviointiprosessiksi, jossa yksilö arvioi elämäänsä kokonaisuutena” (Emmons, 1986, 1058). Elämäntyytyväisyys voidaan käsittää myös osaksi subjektiivista hyvinvointia (Diener ym., 1999). Tällöin yksilön tyytyväisyys elämään koostuu viidestä komponentista, jotka ovat halu muuttaa elämää, tyytyväisyys elämään nykyisyydessä, menneisyydessä ja tulevaisuudessa sekä muiden, tärkeiden ihmisten käsitykset yksilön elämästä (Diener ym., 1999). Yksilö arvioi tyytyväisyytään elämäänsä useiden asioiden kautta. Useimmiten arvioidaan tyytyväisyyttä liittyen työhön, perheeseen,

vapaa-aikaan, terveyteen, taloudelliseen tilanteeseen, itseen sekä niihin sosiaalisiin ryhmiin, joihin yksilö kuuluu (Diener ym., 1999).

Tavoitteiden ja hyvinvoinnin yhteyttä on tutkittu paljon, ja lienee selvää, että hyvinvointi edellyttää tulevaisuuteen suuntautumista. Ojanen on esimerkiksi todennut, että ”ihmiset joilla on tavoitteita, voivat hyvin” (2002, 110). Elämäntyytyväisyyden -hyvinvoinnille läheisenä käsitteenä- nähdään myös olevan yhteydessä yksilön sitoutumiseen asettaa tavoitteita ja uskomuksiin saavuttaa nämä tavoitteet (Diener ym., 1999). Bradley ja Corwyn (2004) totesivat tutkimuksessaan, että tavoitteiden saavuttaminen lisää elämäntyytyväisyyttä ja johtaa positiiviseen itsearviointiin. Voitaisiinkin ajatella, että tämän takia elämäntyytyväisyydellä on nuoruudessa tärkeä psykologinen merkitys, kuten Bradley ja Corwyn (2004) ovat todenneet.

Tavoitteiden ja elämäntyytyväisyyden yhteyttä on tutkittu paljon (esim. Bradley & Corwyn, 2004), mutta sitä, miten elämäntyytyväisyys ja tulevaisuuteen orientoituminen ovat yhteydessä, on tutkittu huomattavasti vähemmän. Dubey ja Agarwal (2004), Agarwal ja Pandey (1998) sekä Lessing (1972) ovat tutkimuksissaan kiinnittäneet huomiota muun muassa tulevaisuusorientaation ja elämäntyytyväisyyden yhteyteen. Dubeyn ja Agarwalin tutkimus (2004) osoitti muun muassa, että optimistinen ja tulevaisuusorientoitunut asenne on yhteydessä korkeaan elämäntyytyväisyyteen kroonisesti sairailta. Myös Agarwalin ja Pandeyn (1998) tutkimuksen kohteena olivat kroonisesti sairaat, tässä tutkimuksessa vain naiset. Agarwal ja Pandey totesivat, että vahvan tulevaisuusorientaation omaavat naiset olivat optimistisempia tulevaisuuden suhteen verrattuna heikon tulevaisuusorientaation omaaviin naisiin. Vahva tulevaisuusorientaatio oli tutkimuksen mukaan myös yhteydessä tehokkaampiin coping-keinoihin sekä korkeampaan elämäntyytyväisyyteen (Agarwal & Pandey, 1998). Lessing (1972) puolestaan on tutkinut tulevaisuusperspektiivin yhteyttä elämäntyytyväisyyteen amerikkalaisilla nuorilla tytöillä. Lessing totesi tutkimuksessaan, että elämäntyytyväisyys oli yhteydessä tulevaisuusperspektiivin pituuteen; elämäänsä tyytyväiset tytöt suunnittelivat tulevaisuuttaan pidemmälle verrattuna elämäänsä tyytymättömiin tyttöihin.

Optimismi käsitetään tulevaisuusorientaation ulottuvuudeksi (Schmidt ym., 1978) ja optimismin yhteyttä hyvinvointiin on myös melko paljon tutkittu. Optimistinen yksilö uskoo, että tulevaisuus tuo tullessaan positiivisia asioita (Schmidt ym., 1978). Tutkimusten

mukaan optimismi on yhteydessä psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen. Carver ja Gaines (1987) ovat todenneet, että optimismi esimerkiksi ehkäisee synnytyksenjälkeistä masennusta. Scheierin & Carverin (1987) tutkimuksessa optimistiset ihmiset luettelivat vähemmän fyysisiä vaivoja verrattuna pessimistisesti tulevaisuuteen suhtautuviin ihmisiin. (Marshall & Lang, 1990)

1.4.2. Mielenterveyden ongelmat ja tulevaisuusorientaatio

Joskus elämä kohtelee kaltoin, ja silloin optimistinen suhtautuminen tulevaisuuteen saattaa olla hyvin vaikeaa. Vaikkakin suurin osa ihmisistä kokee elämänsä merkitykselliseksi ja tarkoitukselliseksi (Ojanen, 2002, 22), joskus elämän merkityksellisyys kuitenkin horjuu tai pahimmassa tapauksessa elämällä ei näytä olevan mitään tarkoitusta. Näin käy usein mielenterveyshäiriöön sairastuttaessa. Tällöin ihminen ei useinkaan näe järkeä tai mieltä elämässään. Mielenterveyshäiriöstä kärsivälle ihmiselle selviytyminen tästä päivästä on jo haaste; tulevaisuutta on hyvin vaikea pohtia. (Ojanen, 2002, 22, 37)

Mielenterveys määritellään WHO:n mukaan ”hyvinvoinnin tilaksi, jossa yksilö tunnistaa omat kykynsä, pystyy sopeutumaan normaalin elämän stressitilanteisiin ja työskentelemään tuotteliaasti”. Mielenterveyden ongelmat puolestaan johtavat usein heikentyneeseen toimintakykyyn ja ilmenevät erilaisia oireina. (Green Paper, 2005)

Mielenterveyshäiriöön sairastuttaessa ”matkan teko” (Ojanen, 2002, 82) vaikeutuu. Silloin toivo ja luottamus elämää kohtaan horjuvat, jolloin tulevaisuus saattaa tuntua jopa pelottavalta. Toivottomuuden tunne on yleistä mielenterveyshäiriöistä kärsiville (McCabe & Barnett, 2000). Toivottomuus liitetään yleensä joko vähäiseen tai lähes olemattomaan tulevaisuusorientaatioon (Ojanen, 2002). Esimerkiksi masentuneelle on tyypillistä nähdä itsensä, ympäröivä maailma sekä tulevaisuus negatiivisessa valossa (Abrahamson, Seligman & Teasdale, 1978). Pessimismi tulevaisuutta kohtaan ja motivaation puute onkin tyypillistä masennuksesta kärsiville (Stevens-Long & Cobb, 1983). Masentunut ihminen ei näe tulevaisuuden tuovan mitään tärkeää eikä hän ole halukas asettamaan tavoitteita (Ojanen, 2002, 109). Useat tutkimukset (esim. Carver & Gaines, 1987; Pearlin ym., 1981) ovat osoittaneet, että optimismi ja masennus ovat negatiivisessa yhteydessä keskenään (Marshall & Lang, 1990). Hintikka työryhmineen tutki vuonna 1998 itsemurha-alttiita potilaita ja totesi potilaiden tulevaisuusorientaation toivottomaksi.

Tavoitteiden asettaminen ja niiden saavuttaminen on yhteydessä hyvinvointiin ja elämäntyytyväisyyteen (esim. Ojanen, 2002, 110; Salmela-Aro & Nurmi, 2002; Diener ym., 1999). Henkilökohtaisten pyrkimysten kokeminen stressaaviksi ja vaikeiksi saavuttaa puolestaan on yhteydessä depressiivisiin tuntemuksiin (Salmela-Aro & Nurmi, 1996). Toisaalta masentunut ihminen ei ole halukas asettamaan tavoitteita (Ojanen, 2002, 109), vaan suhtautuu tavoitteisiin pessimistisesti eikä usko saavuttavansa niitä (Salmela-Aro & Nurmi, 1996), jolloin noidankehästä irrottautuminen on usein vaikeaa.

1.5. Tutkimuskysymykset ja hypoteesit

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin nuorten ja nuorten aikuisten suhtautumista tulevaisuuteen. Tulevaisuuteen suuntautumista tarkasteltiin sellaisenaan, mittaamalla tulevaisuuden arvostamisen ja tulevaisuutta koskevan suunnittelun dimensioita. Myös tulevaisuuteen liittyviä tavoitteita ja huolenaiheita sekä lyhyitä kirjoitelmia tulevaisuudesta eri ryhmissä tarkasteltiin. Tutkimuksen avulla pyrittiin lisäksi selvittämään yhteyttä tulevaisuuteen suuntautumisen ja elämäntyytyväisyyden välillä.

Tutkimuksen avulla pyrittiin vastaamaan neljään pääkysymykseen. Ensimmäkin oltiin kiinnostuneita siitä, miten nuoret ja nuoret aikuiset suuntautuvat tulevaisuuteen. Onko tulevaisuuteen suuntautuminen heikkoa, vahvaa vai kohtalaista? Aiempien tutkimusten (Agarwal, 2003; McCabe, 1997; Nurmi, 1989) mukaan tulevaisuusorientaatio kehittyy iän myötä, kun suunnitelmallisuus sekä optimismi tulevaisuutta kohtaan kasvaa. Perustuen aiempiin tutkimuksiin tässä tutkimuksessa oletettiin, että tulevaisuusorientaatio on heikoin nuorimmilla tutkimushenkilöillä eli 7-luokkalaisilla ja vahvin vanhimmilla tutkimushenkilöillä eli yliopisto-opiskelijoilla. Aiemmat tutkimukset (Gjesme, 1979; Rubin, 1998) ovat myös osoittaneet, että tytöt suuntautuvat poikia vahvemmin tulevaisuuteen ja kommentoivat tulevaisuutta poikia selkeämmin. Toisaalta Nurmi (1989) totesi optimismin kasvavan iän myötä erityisesti pojilla, tutkiessaan 10-15-vuotiaita nuoria. Tässä tutkimuksessa siten oletettiin, että tyttöjen tulevaisuusorientaatio on vahvempi verrattuna poikien tulevaisuusorientaatioon 7-luokkalaisilla. Aiemmat tutkimukset (esim. McCabe & Barnett, 2000) myös pohjustavat käsitystä mielenterveyshäiriöistä kärsivien heikosta tulevaisuusorientaatiosta: pessimismi tulevaisuutta kohtaan on yleistä mielenterveysongelmista kärsiville. Siten myös tässä tutkimuksessa oletettiin, että nuorten

mielenterveyskuntoutujien tulevaisuusorientaatio on heikoin verrattuna muiden tutkimushenkilöiden tulevaisuusorientaatioon.

Toiseksi tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, millaisia tulevaisuuden tavoitteita nuorilla ja nuorilla aikuisilla on. Aiemmissä tutkimuksissa (esim. Seginer, 1988; Nurmi, 1991) on todettu, että suurin osa nuorten tavoitteista liittyy koulutukseen ja ammattiin, ja että tärkeimmät tavoitteet ovat samansuuntaisia eri ikäisillä nuorilla. Myös tässä tutkimuksessa oletettiin, että tavoitteet ovat melko yhteneviä kaikissa ryhmissä, ja että suurin osa tavoitteista liittyy koulutukseen ja työhön. Tavoitteissa oletettiin olevan kuitenkin eroja sukupuolten välillä. Aiemmissä tutkimuksissa (esim. Pulkkinen, 1984; Solantaus, 1987) on tullut esille tyttöjen sosiaalinen orientoituneisuus sekä poikien orientoituneisuus taloudellisia asioita kohtaan. Tämän uskottiin näkyvän myös tässä tutkimuksessa; tytöillä ja naisilla oletettiin olevan miehiä enemmän ihmissuhteisiin liittyviä tavoitteita ja pojilla ja miehillä puolestaan naisiin verrattuna enemmän työhön liittyviä tavoitteita.

Kolmanneksi tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita siitä, mikä nuoria ja nuoria aikuisia tulevaisuudessa huolestuttaa. Aiempien tutkimusten (mm. Pulkkinen, 1984) mukaan yleisimmät huolenaiheet nuorilla liittyvät työn ja koulutuksen saamiseen sekä perheen perustamiseen (Nurmi, 1991). Tässä tutkimuksessa myös huolenaiheiden uskottiin olevan melko yhteneviä kaikissa ryhmissä ja koulutukseen ja työhön liittyvien huolenaiheiden uskottiin olevan yleisimpiä. Huolenaiheissa uskottiin kuitenkin esiintyvän eroja sukupuolten välillä. Aiemmissä tutkimuksissa (esim. Mönks, 1968; Pulkkinen, 1984) on nimittäin todettu, että tyttöjen huolenaiheet liittyvät poikia useammin perheeseen, kun taas pojilla huolenaiheet liittyvät tyttöihin verrattuna useammin ammattiin tai yhteiskunnallisiin asioihin. Siten myös tässä tutkimuksessa oletettiin, että tyttöjen ja naisten huolenaiheet liittyvät poikia ja miehiä useammin ihmissuhteisiin, kun taas pojilla ja miehillä huolenaiheet liittyvät usein työhön ja yhteiskunnallisiin asioihin.

Neljänneksi tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita yhteydestä tulevaisuuteen suuntautumisen ja elämäntyytyväisyyden välillä. Edellyttääkö elämäntyytyväisyys vahvaa tulevaisuuteen suuntautumista? Vai elääkö onnellinen ihminen enemmänkin nykyhetkessä? Aiemmat tutkimukset vahvistavat ajatusta optimistisen tulevaisuusorientaation yhteydestä elämäntyytyväisyyteen; esimerkiksi Agarwalin ja Pandeyn (1998) tutkimuksessa vahva tulevaisuusorientaatio oli yhteydessä korkeaan elämäntyytyväisyyteen kroonisesti sairailta.

Myös tässä tutkimuksessa oletettiin, että tulevaisuusorientaation ja elämäntyytyväisyyden välillä on positiivinen yhteys.

Tutkimuksessa siis pyrittiin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin ja oletettiin seuraavia asioita:

1. Miten eri ikäiset nuoret asennoituvat tulevaisuuteen?

Hypoteesi 1a) Kolmesta tutkimusryhmästä (7-luokkalaiset, lukiolaiset, yliopisto-opiskelijat) tulevaisuusorientaatio on heikoin nuorimmilla tutkimushenkilöillä eli 7-luokkalaisilla ja vahvin vanhimmilla tutkimushenkilöillä eli yliopisto-opiskelijoilla.

Hypoteesi 1b) 7-luokkalaisilla tytöillä on vahvempi tulevaisuusorientaatio kuin 7-luokkalaisilla pojilla.

Hypoteesi 1c) Nuorten mielenterveyskuntoutujien tulevaisuusorientaatio on heikoin verrattuna muiden tutkimushenkilöiden tulevaisuusorientaatioon.

2. Millaisia tulevaisuuden tavoitteita nuorilla on?

Hypoteesi 2a) Tavoitteet ovat melko yhteneviä eri ryhmissä; suurin osa tavoitteista liittyy koulutukseen ja työhön.

Hypoteesi 2b) Tyttöjen ja naisten tavoitteet liittyvät poikiin ja miehiin verrattuna useammin ihmissuhteisiin, kun puolestaan poikien ja miesten tavoitteet liittyvät tyttöihin ja naisiin verrattuna useammin työhön.

3. Mitkä tulevaisuuteen liittyvät asiat huolestuttavat nuoria?

Hypoteesi 3a) Huolenaiheet ovat melko yhteneviä eri ryhmissä; suurin osa huolenaiheista liittyy koulutukseen ja työhön.

Hypoteesi 3b) Tyttöjen ja naisten huolenaiheet liittyvät useammin ihmissuhteisiin kuin pojilla ja miehillä; poikien ja miesten huolenaiheet puolestaan liittyvät tyttöihin ja naisiin verrattuna useammin työhön ja yhteiskunnallisiin asioihin.

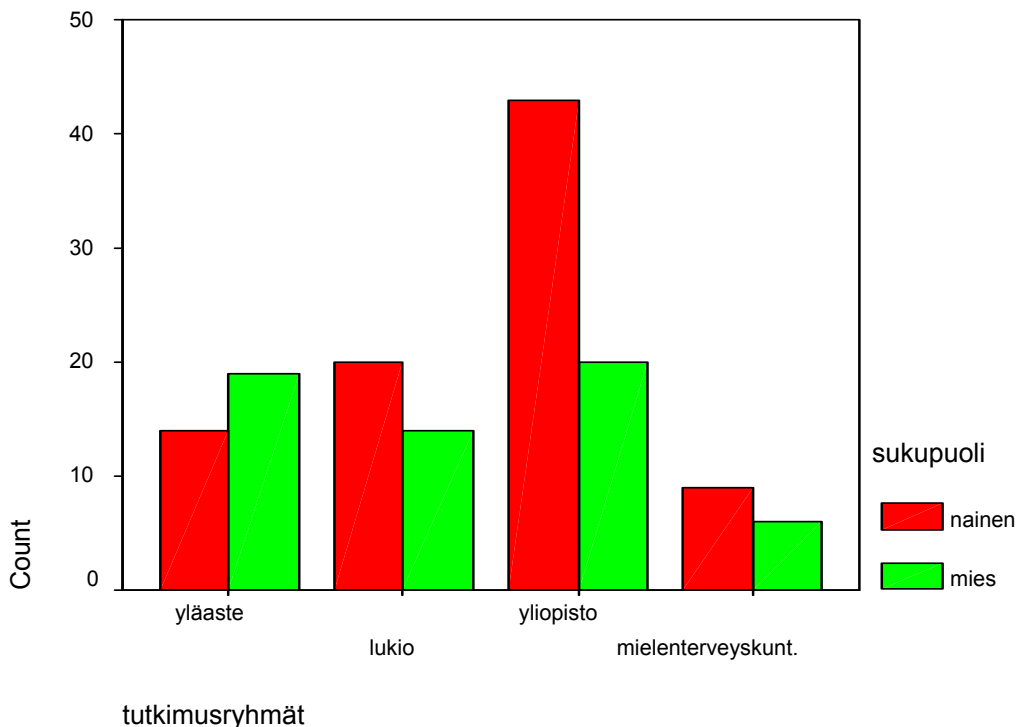
4. Millainen on tulevaisuusorientaation yhteys koettuun elämäntyytyväisyyteen?

Hypoteesi: Tulevaisuusorientaation ja elämäntyytyväisyyden välillä on positiivinen yhteys.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1. Tutkimushenkilöt

Tutkimukseen osallistui yhteensä 145 nuorta ja nuorta aikuista. Tutkimushenkilöt edustavat neljää eri ryhmää. Yksi ryhmä koostuu Tampereen normaalikoulun 7. luokan oppilaista. Heitä on yhteensä 33 (14 tyttöä; 19 poikaa). Iältään he ovat 13-14-vuotiaita. Toinen ryhmä koostuu Tampereen normaalikoulun lukion 1. ja 2. vuosiluokan oppilaista. Lukiolaisia on yhteensä 34 (20 tyttöä; 14 poikaa). He ovat iältään 16-18-vuotiaita. Kolmatta ryhmää edustavat Tampereen yliopiston opiskelijat, joita on yhteensä 63 (43 naista; 20 miestä), iältään 19-33-vuotiaita. Ryhmässä on 24:n eri pääaineen opiskelijoita. Neljäs ryhmä muodostuu Sopimusvuori ry:n nuorista asiakkaista, joista kymmenen kävi tutkimushetkellä Sopimusvuori ry:n Askel-kurssia ja viisi osallistui Nuorten Päivätoimintakeskuksen toimintaan. Yhteensä tutkimukseen osallistuneita Sopimusvuori ry:n asiakkaita on siis 15 (6 miestä; 9 naista). He ovat iältään 18-29-vuotiaita. Sopimusvuori ry:n asiakkaiden mielenterveydelliset ongelmat olivat moninaisia. Useimmat heistä kärsivät masennuksesta, jonka lisäksi yleisiä ongelmia olivat skitsofrenia, persoonallisuushäiriöt, ahdistuneisuus, syömishäiriöt sekä erilaiset pelot.

Kuvio 2. Tutkimusryhmät ja sukupuolijakaumat.

2.2. Tutkimusmenetelmät

2.2.1. Tulevaisuusorientaation mittaaminen

Tulevaisuusorientaation mittaamiseen käytettiin Gerald J.S. Wilden kehittämää kyselylomaketta (liite 1). Kyselyn englanninkielinen nimi on Time horizon questionnaire. Alkuperäisen kyselylomakkeen (Carr, 2004) väittämät (liite 3) käännettiin suomeksi. Lomakkeen 40 väittämää, joihin vastataan 5-portaisella Likertin skaalalla (1=olen täysin eri mieltä, 5=olen täysin samaa mieltä), mahdollistavat neljän eri aikaan liittyvän osa-alueen tarkastelun. **Tulevaisuuden arvostamista** (*The future time value scale*) mittaavat väittämät 7, 15, 18, 19, 20, 23, 25, 29, 33 ja 34. **Nykyisyyden arvostamista** (*The present time value scale*) koskevat väittämät 1, 2, 5, 9, 13, 21, 27, 35, 37 ja 38. **Tulevaisuuden suunnittelua** (*The future planning scale*) mitataan väittämien 3, 8, 14, 17, 22, 26, 31, 36, 39 ja 40 avulla. **Aikaan liittyvää painetta** (*The time pressure scale*) puolestaan mitataan väittämien 4, 6, 10, 11, 12, 16, 24, 28, 30 ja 32 avulla. Väittämät 8, 19, 26, 27, 30, 33, 34, 36 ja 40 pisteitetään käänteisesti.

Tässä tutkimuksessa keskityttiin tulevaisuusorientaation tarkasteluun, joten nykyisyyden arvostamista ja aikaan liittyvää painetta mittaaviin väittämiin ei kiinnitetty huomiota. Tulevaisuusorientaatiota mitattiin yhdistämällä *tulevaisuuden arvostamista* sekä *tulevaisuuden suunnittelua* koskevat osa-alueet, koska niiden uskotaan selittävän yksilön tulevaisuuteen suuntautumista. Kullakin osa-alueella tutkittava voi saada pistemäärän 10-50, jolloin esimerkiksi tulevaisuuden arvostamisen kohdalla 10 pistettä merkitsee, että henkilö ei arvosta tulevaisuutta lainkaan, 30 pistettä merkitsee keskinkertaista tulevaisuuden arvostamista ja 50 pistettä merkitsee henkilön tulevaisuuden arvostuksen olevan korkein mahdollinen. Osa-alueiden yhdistämisen vuoksi **tulevaisuusorientaation** vahvuus määrittyy pistemäärän 20-100 mukaan, jolloin luku 20 merkitsee heikointa mahdollista, luku 60 kohtalaista ja luku 100 vahvinta mahdollista tulevaisuusorientaatiota.

2.2.2. Tavoitteiden ja huolenaiheiden kartoittaminen

Toinen kyselylomake (liite 2) koostui avoimista kysymyksistä, joiden avulla kartoitettiin tutkimushenkilöiden tulevaisuuteen suuntautumista sekä tulevaisuuteen liittyviä tavoitteita ja huolenaiheita. Lomakkeessa tutkittavia pyydettiin kuvittelemaan elämänsä viiden vuoden kuluttua tutkimushetkestä ja kirjoittamaan siitä lyhyesti. Tutkittavia pyydettiin

myös määrittelemään kolme tärkeää asiaa tai tavoitetta, jotka he haluavat saavuttaa viiden vuoden sisällä sekä kolme asiaa, jotka heitä huolestuttavat tulevaisuutta pohtiessa. Tavoitteiden eikä huolenaiheiden tarvinnut olla tärkeysjärjestyksessä.

2.2.3. Elämäntyytyväisyyden mittaaminen

Tulevaisuuteen liittyvien tavoitteiden ja huolenaiheiden lisäksi tutkimushenkilöiden tuli arvioida tyytyväisyyttä elämäänsä (liite 2). Tutkimushenkilöt arvioivat tyytyväisyyttä elämäänsä Ojasen 0-100 –asteikolla. Tutkimushenkilöitä pyydettiin arvioimaan tyytyväisyyttä elämäänsä viisi vuotta sitten tutkimushetkestä, tutkimushetkellä sekä viiden vuoden kuluttua tutkimushetkestä.

Taustamuuttujien osalta kysyttiin tutkimushenkilöiden ikä ja sukupuoli. Lisäksi yliopisto-opiskelijoilta kysyttiin pääaine ja mielenterveyskuntoutujilta mahdollinen diagnoosi. Aineisto kerättiin keväällä ja syksyllä 2005.

2.3. Tutkimusaineiston analyysi

Tulevaisuusorientaatiota sekä elämäntyytyväisyyttä tarkasteltiin määrällisesti. Tulevaisuusorientaatiota tutkittiin vertailemalla eri tutkimusryhmien sekä sukupuolten välisiä keskiarvoja. Myös elämäntyytyväisyyttä eri ryhmissä tutkittiin keskiarvojen perusteella. Tulevaisuusorientaation ja elämäntyytyväisyyden välistä yhteyttä tarkasteltiin korrelaatioiden avulla. Sekä tulevaisuusorientaatiota että elämäntyytyväisyyttä eri ryhmissä ja sukupuolten välillä tarkasteltiin lisäksi kaksisuuntaisen varianssianalyysin avulla.

Tavoitteita ja huolenaiheita tutkittiin sekä määrällisesti että laadullisesti. Määrällinen analyysi piti sisällään tavoitteiden ja huolenaiheiden frekvenssien laskemisen manuaalisesti. Jokaisen ryhmän kohdalta laskettiin ensin määritellyt tavoitteet, jonka jälkeen ne kirjattiin ylös. Tavoitteet luokiteltiin sitten eri luokkiin (esim. opiskelu, ihmissuhteet). Tämän jälkeen laskettiin luokkien suhteelliset frekvenssit, jolloin saatiin selville kuinka monta prosenttia kaikista mainituista tavoitteista liittyy kuhunkin luokkaan kussakin ryhmässä. Lisäksi tyttöjen ja poikien sekä naisten ja miesten tavoitteita tarkasteltiin erikseen. Hypoteesit

sukupuolten välisistä eroista testattiin chi square -testin avulla. Huolenaiheita tutkittiin samalla tavalla kuten tavoitteita.

Tavoitteita ja huolenaiheita tutkittiin myös laadullisesti, käyttäen lisäksi apuna tutkimushenkilöiden kirjoittamia lyhyitä kirjoitelmia. Tavoitteita, huolenaiheita ja kirjoitelmia tarkastelemalla yritettiin löytää kutakin tutkimusryhmää edustavia piirteitä (esim. huolettomuus, vastuullisuus). Toisin sanoen yritettiin tarkastella yleisiä, esille nousseita tunnesävyjä ja asenteita tulevaisuutta kohtaan eri ryhmissä. Asenteita ja tunnesävyjä heijastelivat mainittujen tavoitteiden ja huolenaiheiden lisäksi kirjoitelmien pituus sekä yksityiskohtaisuus tai yleisyys. Myös tavoitteiden yksityiskohtaisuutta sekä yleisyyttä tarkasteltiin. Tavoitteiden ja huolenaiheiden lisäksi myös kirjoitelmissa tarkasteltiin lisäksi sukupuolten välisiä eroja.

3 TULOKSET JA NIIDEN TARKASTELUA

3.1. Tulevaisuuteen suuntautuminen eri ryhmissä

Aluksi tarkasteltiin tulevaisuusorientaatiota, tulevaisuuden arvostamista sekä tulevaisuuden suunnittelua eri tutkimusryhmissä sekä sukupuolten välillä. Tulokset ovat koottuina taulukossa 1.

Taulukko 1.

Tulevaisuuden arvostaminen, tulevaisuuden suunnittelu ja tulevaisuusorientaatio eri ryhmissä ja sukupuolten välillä sekä koko aineistossa.

	Yläaste		Lukio		Yliopisto		Kunt.		Kaikki	
	N	M	N	M	N	M	N	M	N	M
1.	30,0	31,2	29,3	31,4	31,7	30,4	30,1	27,7	30,7	30,6
2.	29,2	27,4	30,0	29,4	28,7	28,9	31,9	33,3	29,4	29,0
3.	59,2	58,4	59,3	60,8	60,4	59,3	62,0	61,00	60,1	59,6
<i>n</i>	<i>13-14</i>	<i>16-19</i>	<i>18-19</i>	<i>13-14</i>	<i>43</i>	<i>20</i>	<i>9</i>	<i>6</i>	<i>83-85</i>	<i>55-59</i>
4.	58,7		59,9		60,1		61,6		59,9	
	N	29-33		31-33		63		15		138-144

Kunt. = mielenterveyskuntoutujat; N = naiset; M = miehet

1. = tulevaisuuden arvostaminen (asteikko 10-50)

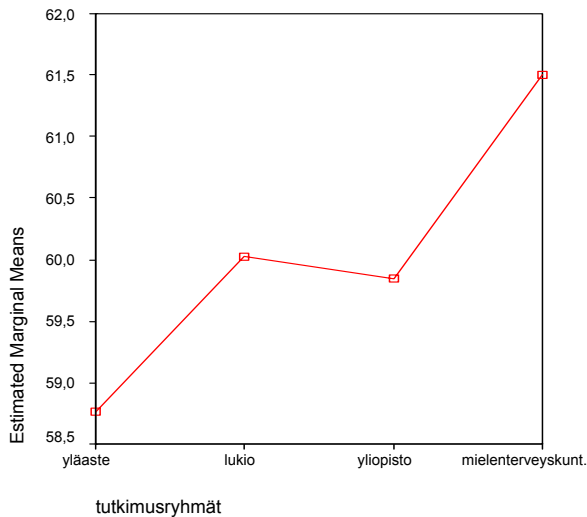
2. = tulevaisuuden suunnittelu (asteikko 10-50)

3. = tulevaisuusorientaatio (asteikko 20-100)

4. = tulevaisuusorientaatio koko ryhmässä (asteikko 20-100)

Kuten taulukosta 1 nähdään, tulevaisuutta arvostetaan ja suunnitellaan kaikissa neljässä ryhmässä kohtalaisesti. Ryhmien välillä ei ole juurikaan eroja tulevaisuusorientaation vahvuudessa; tulevaisuuteen orientoituminen ei missään ryhmässä ole erityisen heikkoa tai vahvaa, vaan se on kohtalaista. Myös sukupuolten väliset erot tulevaisuusorientaatiossa ovat lähestulkoon olemattomat. Kuten taulukosta 1 huomataan, tulevaisuusorientaatio on vahvin mielenterveyskuntoutujilla ja heikoin 7-luokkalaisilla. Ryhmien väliset erot

tulevaisuusorientaatioissa on havainnollistettu kuviossa 3. Kuviosta 3 huomataan, että tulevaisuusorientaatiota kuvaava skaala on hyvin suppea, joten erot ryhmien välillä ovat erittäin pienet.

Kuvio 3. Ryhmien väliset erot tulevaisuusorientaatioissa.

Tuloksia tarkasteltiin lisäksi kaksisuuntaisella varianssianalyysillä, jonka mukaan tulevaisuusorientaation suhteen tilastollisesti merkitsevää eroa tutkimusryhmien tai sukupuolten välillä ei ollut ($F_{\text{tutkimusryhmä}}=1,255$, $p>0.05$; $F_{\text{sukupuoli}}= .156$, $p>0.05$).

3.2. Tavoitteet eri ryhmissä

Seuraavaksi tarkasteltiin nuorten asettamia tavoitteita. Jokaista tutkimushenkilöä pyydettiin kirjoittamaan kolme tavoitetta. Jotkut kuitenkin kirjoittivat jopa kuusi tavoitetta ja jotkut vain yhden tai kaksi tai ei yhtään, minkä takia taulukoista ilmenee kuinka monta tavoitetta kussakin ryhmässä on tullut esille. Tavoitteita tarkasteltiin ensin ryhmäkohtaisesti kiinnittäen huomiota sukupuolten välisiin eroihin. Lisäksi arvioitiin niitä tunneilmaisuja ja sävyjä, jotka heijastelivat kunkin ryhmän melko vallitsevaa asennetta tulevaisuutta kohtaan ja jotka tulivat ilmi tavoitteiden ja huolenaiheiden lisäksi lyhyissä kirjoitelmissa.

3.2.1. 7-luokkalaisten tavoitteet

Taulukko 2.

Tavoitteet ja tärkeät asiat 7. luokan tytöillä (n=14) ja pojilla (n=19).

	Tytöt	Pojat	Yhteensä
Tavoitteet			
Koulu, koulutus ja työ	14 (34%)	16 (43%)	30 (38%)
Perhe ja ystävät	12 (29%)	5 (14%)	17 (22%)
Harrastukset	4 (10%)	3 (8%)	7 (9%)
Mopot ja autot	-	6 (16%)	6 (8%)
Muut	11 (27%)	7 (19%)	18 (23%)
Yhteensä	41 (100%)	37 (100%)	78 (100%)

Kuten taulukosta 2 nähdään, 7-luokkalaisten tavoitteista suurin osa liittyy kouluun, koulutukseen ja työhön. Monen 7-luokkalaisten tavoitteena oli lukioon pääsy ja ylioppilaaksi valmistuminen. Perheeseen ja ystäviin liittyvät tavoitteet ovat tärkeitä erityisesti tytöille. Useimmiten vain sanat *perhe* tai *ystävät* mainittiin, joten on vaikea tietää, ovatko nämä asiat ”vain” tärkeitä 7-luokkalaisille, vai liittyykö niihin tarkempia tavoitteita. 7-luokkalaisille pojille moottoriajoneuvot ovat tärkeitä: usealla pojalla oli tavoitteenaan saada joko mopo- tai ajokortti tai itse kulkuneuvo. Erään pojan määritelmä tavoitteestaan oli hyvinkin tarkka: ”*keltainen Audi A4 avoauto*”. Tyttöjen mainitsemia muita tavoitteita olivat esimerkiksi *onnellisuus, vanhempien luottamus, ripille pääsy ja kesä ulkomailla*. Pojilla muita mainittuja tavoitteita olivat esimerkiksi *raha, terveys, kasvaminen ja nukkuminen*.

Sukupuolten välisiä eroja tarkasteltaessa oltiin kiinnostuneita erityisesti tyttöjen sosiaalisesta orientoituneisuudesta ja poikien taloudellisesta orientoituneisuudesta. Tämän takia 7-luokkalaisten perheeseen ja ystäviin liittyvien tavoitteiden sekä kouluun, koulutukseen ja työhön liittyvien tavoitteiden määrää tarkasteltiin tarkemmin. Tytöillä on selvästi poikia enemmän perheeseen ja ystäviin liittyviä tavoitteita. Chi square -testin

mukaan ero on tilastollisesti melkein merkitsevä ($p < 0.05$). Pojilla näyttää olevan suhteellisia frekvenssejä tarkasteltaessa enemmän kouluun, koulutukseen ja työhön liittyviä tavoitteita, mutta tilastollisesti merkitsevää eroa ei kuitenkaan voitu todeta.

Tyttöjen ja poikien vastauksissa oli havaittavissa myös muita eroja. Yleinen silmiinpistävä piirre poikien vastauksissa tyttöjen vastauksiin verrattuna oli jonkinlainen välinpitämättömyys tai huolettomuus. Myös tavoitteiden määrissä oli eroja: monet pojista mainitsivat vain yhden tavoitteen, kun taas melkein kaikki tytöt kirjoittivat kolme tavoitetta. Poikien vastaukset olivat lyhyempiä ja sävyiltään huolettomampia verrattuna tyttöjen vastauksiin. Tästä esimerkkinä kahden 7-luokkalaisten määrittämät kolme tavoitetta:

Tyttö, 14 vuotta:

- tahdon poikakaverini takaisin, aikuistuminen
- koulumenestys, vapaus ja vanhempien luottamus
- uudet kontaktit

Poika, 13 vuotta:

- koulu
- nainen
- mopo

Sekä poikien että tyttöjen kirjoitelmissa eli kuvailuissa elämästään viiden vuoden kuluttua tutkimushetkestä oli aistittavissa **huolettomuutta**, joskin tytöt selvästi pohtivat tulevaisuutta silti poikia vakavammin. Useat kirjoitelmista olivat hyvin lyhyitä, vain yhden tai kahden lauseen mittaisia, ja niissä tuli esiin toisaalta tulevaisuuden epävarmuus ja toisaalta elämän ”hauskuus”. Seuraavaksi muutama esimerkki 7-luokkalaisten kirjoitelmista:

”Elän railakasta bailauselämää (viikonloppuisin ja vapaapäivinä). Muuten koko ajan viä koris ja koulu.” (tyttö, 14 vuotta)

”Elän kivaa elämää ja olen juuri muuttanut pois kotoa. Opiskelen jossain ja silleen. Varmaan mä nyt tiedän!” (tyttö, 14 vuotta)

”Olen edelleen yhdessä poikaystäväni kanssa. Opiskelen hyvää ammattia. Minulla on paljon ystäviä. Olen muuttanut omaan asuntoon. Minulla on koira.” (tyttö, 13 vuotta)

”Asun omassa kämpässä. Baareissa käydään viikonloppuisin ja miksei viikollakin. Ajokortti ajettu ja isän auto vedetty lunastuskuntoon. Kierrän ympäri Suomea moottoripyörällä.” (poika, 14 vuotta)

”Opiskelen silloin yliopistossa ja teen päivällä kaikkea kivaa...” (poika, 14 vuotta)

”Varmaan tosi upeaa, koska silloin olen jo ajellut mopolla ja olen ostamassa autoa.” (poika, 13 vuotta)

3.2.2. Lukiolaisten tavoitteet

Taulukko 3.

Tavoitteet ja tärkeät asiat lukiossa opiskelevilla tytöillä (n=20) ja pojilla (n=14).

Tavoitteet	Tytöt	Pojat	Yhteensä
Koulu, koulutus, työ	27 (45%)	19 (49%)	46 (47%)
Oma asunto	12 (20%)	4 (10%)	16 (16%)
Ihmissuhteet	9 (15%)	4 (10%)	13 (13%)
Muut	12 (20%)	12 (31%)	24 (24%)
Yhteensä	60 (100%)	39 (100%)	99 (100%)

Taulukon 3 perusteella voidaan todeta, että selkeästi suurin osa lukiolaisten tavoitteista sekä tytöillä että pojilla liittyy kouluun, koulutukseen ja työhön. Lukiolaisten tavoitteet olivat melko yhteneviä sekä tytöillä että pojilla; yleisimmin mainitut tavoitteet olivat *ylioppilaaksi pääseminen, opiskelu, muutto omaan asuntoon ja työpaikka*. Omaan asuntoon muuttaminen on erityisen tärkeää tytöille; yli puolet tytöistä suunnitteli kotoa pois muuttoa.

Ihmissuhteisiin liittyviä tavoitteita olivat esimerkiksi *naimisiin meno, sujuvat ihmissuhteet, seurustelukumppani ja kaverit*. Tyttöjen mainitsemia muita tavoitteita olivat esimerkiksi *matkustelu, paremman itsetunnon saaminen ja tasapaino*. Pojista kolme mainitsi tavoitteekseen *asepalveluksen*, jonka lisäksi mainittuja muita tavoitteita olivat esimerkiksi *oma auto, fyysisesti kunnossa pysyminen ja terveys*.

Lukiolaistytöillä on selvästi enemmän ihmissuhteisiin liittyviä tavoitteita verrattuna lukiolaispoikiin. Chi square -testin mukaan tulos on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < 0.001$). Pojilla näyttää myös olevan hieman tyttöjä enemmän kouluun, koulutukseen ja työhön liittyviä tavoitteita, mutta ero ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä. Muuten lukiolaisten vastauksissa esiintyviä sukupuolten välisiä eroja tarkasteltaessa voitiin todeta, että erot tyttöjen ja poikien välillä eivät olleet yhtä silmiinpistäviä kuin 7-luokkalaisilla.

Vaikka lukiolaiset pojat määrittivät tavoitteensa useimmiten vain yhdellä sanalla (esim. *opiskelupaikka, työ, auto, asunto*), vaikutti silti, että he pohtivat tulevaisuuttaan 7-luokkalaisiin poikiin verrattuna vakavammin ja että heidän suunnitelmansa olivat huomattavasti selkiintyneempiä kuin 7-luokkalaisilla pojilla. Sekä tyttöjen että poikien vastauksista, ennen kaikkea kirjoitelmista, huokui **halu itsenäistyä** ja **ottaa vastuuta** omasta tulevaisuudestaan. Lukiolaiset kuvailivat tulevaisuuttaan esimerkiksi näin:

”Olen läpäissyt lukion melko hyvin arvosanoin ja suorittanut asepalveluksen. Nyt opiskelen lääkäriksi Tampereella tai Turussa. Joudun tekemään töitä opiskelun ohella, koska perheeni ei ole varakas. Olen 22 v.” (poika, 17 vuotta)

”Olen silloin todennäköisesti saanut jonkun ammatin tai sitten opiskelen. Asun silloin omassa tai vuokra-asunnossa. Olen tällöin läpikäynyt armeijan. Olen tällöin kouluttautunut tai kouluttamassa itseäni hyväpalkkaiseen ammattiin...” (poika, 17 vuotta)

”Luulen, että olen opiskelemassa joko ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa. Olen muuttanut Tampereelta johonkin muuhun kaupunkiin opiskelemaan. Ehkäpä käyn myös töissä opiskelujeni ohella...” (tyttö, 17 vuotta)

”Asun kaksiossa kerrostalossa tai rivitalossa, varmaankin Messukylän alueella yhdessä poikaystäväni kanssa. Vietämme paljon aikaa ystäviemme ja perheemme kanssa. Poikaystäväni on jo töissä, minä olen toivottavasti juuri valmistumassa terveydenhoitajaksi.” (tyttö, 17 vuotta)

3.2.3. Yliopisto-opiskelijoiden tavoitteet

Taulukko 4.

Tavoitteet ja tärkeät asiat yliopistossa opiskelevilla naisilla (n=43) ja miehillä (n=20).

	Naiset	Miehet	Yhteensä
Tavoitteet			
Opiskelu	30 (24%)	13 (23%)	43 (24%)
Työ	27 (22%)	5 (9%)	32 (18%)
Parisuhde, perheenisäys	22 (18%)	5 (9%)	27 (15%)
Muut ihmissuhteet	11 (9%)	4 (7%)	15 (8%)
Onnellisuus, tasapaino	9 (7%)	3 (5%)	12 (7%)
Muut	24 (20%)	26 (46%)	50 (28%)
Yhteensä	123 (100%)	56 (100%)	179 (100%)

Yliopisto-opiskelijoiden tavoitteet liittyvät suurelta osin opiskeluun ja työhön, kuten taulukosta 4 nähdään. *Valmistuminen* oli usein mainittu opiskeluun liittyvä tavoite, etenkin naisilla. Muita opiskeluun liittyviä tavoitteita olivat esimerkiksi *opinnoissa eteneminen ja menestyminen*.

Sukupuolten välisiä eroja tarkasteltaessa huomataan, että naisten tavoitteista huomattavasti suurempi osa liittyy työhön verrattuna miesten tavoitteisiin. Ero on tilastollisesti melkein merkitsevä ($p < 0.05$). Myös ihmissuhteisiin sekä parisuhteeseen ja perheellisyykseen liittyviä tavoitteita naisilla on selvästi miehiä enemmän. Tässä suhteessa ero ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä.

Sekä naisilla että miehillä esiintyi lisäksi paljon tavoitteita, jotka kuuluvat luokkaan 'muut tavoitteet'. Naisilla monet näistä tavoitteista olivat abstrakteja (*ihmisenä kasvaminen, maailman pelastaminen*) ja yksilöllisiä (*esiintymisvarmuus, muutto lähemmäs luontoa, pianonsoiton jatkaminen*). Miesten muut tavoitteet olivat sekä abstrakteja (*ymmärrys ja näkemys, ihmisenä kehittyminen*) että konkreettisia (*parempi tietokone, tupakoinnin lopettaminen, keikka bändilleni*).

Verrattuna 7-luokkalaisten ja lukiolaisten tavoitteisiin ja kirjoitelmiin, yliopisto-opiskelijoiden vastaukset ilmensivät tulevaisuuden selkeämpää hahmottamista. Yliopisto-opiskelijat vaikuttivat hyvin tietoisilta omista haluistaan ja toiveistaan. Opiskelijoiden **tavoitteellisuus** ja melko **selvät suunnitelmat** tulivat esiin myös heidän kirjoitelmissaan. Viiden vuoden kuluttua tutkimushetkestä opiskelijat kuvittelevat itsensä työntekijöiksi ja perheen pyörittäjiksi. Erityisesti naisten kirjoitelmissa tuli esiin ihmissuhteiden tärkeä merkitys tulevaisuudessa. Seuraavaksi muutama esimerkki naisten kuvitelmista tulevaisuuden suhteen:

"Olen naimisissa nykyisen avomieheni kanssa ja meillä on yksi lapsi, toinen ehkä tulossa. Asumme todennäköisesti rivitalossa ja minulla toivon mukaan on vakituinen työpaikka kunnan hallinnossa." (nainen, 22 vuotta)

"Olen silloin valmistunut ja työskentelen opettajana. Olen naimisissa ja minulla on yksi lapsi. Olen tyytyväinen elämäni ja minulla on ystäviä." (nainen, 21 vuotta)

"Minulla on 1-2 lasta ja onnellinen parisuhde. Olen työsuhteessa ja perheemme raha-asiat ovat kunnossa." (nainen, 27 vuotta)

"Olen juuri valmistunut ja saanut työpaikan. Alan avopuolisoni kanssa maksaa asuntolainaa. Teemme valintaa jatkokoulutautumisen ja lapsen hankinnan välillä. Etsin urapolkuani, joskin suurpiirteinen suunta on selvillä. Asun samalla paikkakunnalla. Jos on oma auto, matkustan useammin eri puolille

maata tapaamaan sukuani. Matkustelemme ulkomaille muutaman kerran vuodessa. Minulla on jonkinlainen käsitys maailmasta ja asioista, joihin uskon.” (nainen, 22 vuotta)

Myös miesten kirjoitelmissa esiintyi päättäväisyyttä työhön ja parisuhteeseen liittyen, joskaan kaikki miehet eivät jaksaneet pohtia tulevaisuuttaan kovinkaan syvällisesti, kuten viimeisestä esimerkistä nähdään.

”Elämäni on ”rauhoitunut”. Siis minulla on vakituinen työpaikka tai ainakin tiedän, mihin työhön olen valmistumassa. En enää ryntäile päättömästi tavoitteesta toiseen.” (mies, 19 vuotta)

”Olen töissä haluamassani työssä, jossa saan toteuttaa itseäni ja olla vapaa. Asun rakastamani naisen kanssa yhteisessä ja omassa asunnossa.” (mies, 29 vuotta)

”Olen luultavasti hiljattain valmistunut tai valmistumassa. Olen työssä ohjelmistoalan yrityksessä. Asun yhdessä tyttöystäväni kanssa. Minulla on varaa matkustella ja saan maksettua opintolainani pois. Kenties teen työtä myös ulkomailla, esim. Japanissa.” (mies, 26 vuotta)

”Pelaan ammatikseni pokeria.” (mies, 27 vuotta)

3.2.4. Mielenterveyskuntoutujien tavoitteet

Taulukko 5.

Tavoitteet ja tärkeät asiat mielenterveyskuntoutujanaisilla (n=9) ja -miehillä (n=6).

	Naiset	Miehet	Yhteensä
Tavoitteet			
Koulutus, työpaikka	10 (37%)	5 (42%)	15 (38%)
Oma terveys	5 (19%)	4 (33%)	9 (23%)
Parisuhde, perhe	4 (15%)	1 (8%)	5 (13%)
Muut	8 (30%)	2 (17%)	10 (26%)
Yhteensä	27 (100%)	12 (100%)	39 (100%)

Myös mielenterveyskuntoutujilla kouluttautumiseen ja työsaantiin liittyvät tavoitteet ovat yleisimpiä, kuten taulukosta 5 nähdään. Oma terveydentila osoittautui myös tärkeäksi tavoitteeksi; monet tavoittelivat joko parantumista tai sairauden hallintaa. Sukupuolten välisiä eroja tarkasteltaessa voidaan huomata, että naisilla on miehiä enemmän parisuhteeseen ja perheeseen liittyviä tavoitteita. Ero ei chi square -testin perusteella ole kuitenkaan merkitsevä. Mielenterveyskuntoutujamiehillä on hieman naisia enemmän koulutukseen ja työpaikkaan liittyviä tavoitteita, mutta ero ei tässäkään suhteessa ole tilastollisesti merkitsevä. Muita mielenterveyskuntoutujien mainitsemia tavoitteita olivat esimerkiksi *itsenäisyys, hyvä itseluottamus, toimeentulo ja oma asunto*.

Nuorten mielenterveyskuntoutujien tavoitteet olivat samansuuntaisia muihin tutkimusryhmiin verrattuna: opiskeluun ja työhön sekä ihmissuhteisiin liittyvät tavoitteet olivat tavallisia. Poiketen muista ryhmistä mielenterveyskuntoutujien tavoitteet liittyivät ymmärrettävästi myös heidän terveydentilaansa. Terveydentila vaikuttaa nuorten mielenterveyskuntoutujien tulevaisuuden suunnitelmiin, mikä tuli ilmi myös heidän kirjoituksissaan. Kuitenkin mielenterveyskuntoutujien kirjoitelmissa oli havaittavissa myös **toiveikkuutta** tulevaisuuden suhteen. Seuraavaksi muutama esimerkki:

"Toivon olevani terve ihminen, jolla on perhe, oma koti ja työpaikka..." (nainen, 23 vuotta)

"Syön vielä lääkkeitä. En kykene raskaaseen työhön. Olen voinut voittaa pelkojani ja ahdistuksiani. Saatan olla vahva ihminen." (nainen, 22 vuotta)

"Olen onnellisempi: en enää kovin masentunut ja ahdistunut. Olen toivon mukaan aloittanut opinnot, mennyt naimisiin ja laihduttanut ylikilot pois." (nainen, 25 vuotta)

"En oikeastaan tiedä. Toivottavasti parempaan päin." (mies, 23 vuotta)

"Toivon olevani tasapainoinen. Elää normaalia elämää ja olla sinut itseni kanssa omalla tavallani. Kumppani, työ, opiskelu? Järjestötoiminnan, politiikan harrastamista kuten nyt. Terveystilanne tasapaino menee kaiken edelle." (mies, 28 vuotta)

On myös mainittava, että jotkut mielenterveyskuntoutujista kokivat tulevaisuuden pohtimisen melko ahdistavaksi. Yksi kuntoutujista kieltäytyi osallistumasta tutkimukseen juuri sen ahdistavuuden takia, ja muutama tutkimukseen osallistunut muuten vain vapaaehtoisesti kommentoi, että tulevaisuuden pohtiminen heidän elämäntilanteessaan oli epämiellyttävää.

3.3. Huolenaiheet eri ryhmissä

Huolenaiheita tarkasteltiin samalla tavalla kuten tavoitteita, yrittäen löytää yleisimmät huolenaiheet sekä sukupuolten välillä vallitsevat erot kussakin ryhmässä. Myöskään huolenaiheiden kohdalla kaikki tutkimushenkilöt eivät maininneet pyydettyä kolmea huolenaihetta, vaan joillakin huolenaiheita ei ollut lainkaan, jotkut mainitsivat pyydetty kolme ja jotkut viisikin huolenaihetta.

3.3.1. 7-luokkalaisten huolenaiheet

Taulukko 6.

Huolenaiheet 7-luokkalaisilla tytöillä (n=14) ja pojilla (n=19).

	Tytöt	Pojat	Yhteensä
Huolenaiheet			
Koulu, koulutus ja työ	12 (36%)	12 (39%)	24 (38%)
Perhe	6 (18%)	5 (16%)	11 (17%)
Taloudellinen tilanne	4 (12%)	4 (13%)	8 (13%)
Terveys	3 (9%)	3 (10%)	6 (9%)
Muut	8 (24%)	7 (23%)	15 (23%)
Yhteensä	33 (100%)	31 (100%)	64 (100%)

Kuten taulukosta 6 nähdään, 7-luokkalaisia tyttöjä ja poikia huolestuttaa eniten kouluun, opiskeluun ja työnsaantiin liittyvät asiat. Muutamassa vastauspaperissa huolestuttavaksi asiaksi oli kirjoitettu ”*etten saa/löydä mielenkiintoista työtä*”, mutta useimmiten oli mainittu vain sanat *työ* ja *opiskelu*, jolloin ei voida tietää tarkemmin mikä työhön tai opiskeluun liittyen huolestuttaa. Samoin myös perheeseen liittyvät huolenaiheet oli useimmiten ilmaistu vain sanalla *perhe* sen enempää määrittelemättä mikä perheeseen liittyen huolestuttaa.

Pojilla huolenaiheita oli suhteellisesti melko vähän. Mainittakoon myös se, että viittä poikaa ei huolestuttanut mikään –tai sitten heitä huolestutti vähiten tutkimukseen osallistuminen. Joka tapauksessa 7-luokkalaisten poikien *huolettomuus* tulevaisuuden suhteen ilmeni heidän kirjoitelmiensa lisäksi myös huolenaiheiden vähäisessä määrässä.

Oletukset tyttöjen sosiaalisesta orientoituneisuudesta ja poikien taloudellisesta orientoituneisuudesta eivät tilastollisen testin perusteella vahvistuneet 7-luokkalaisten ryhmässä, vaikkakin tytöillä oli hieman poikia enemmän perheeseen liittyviä huolenaiheita ja pojilla puolestaan hieman tyttöjä enemmän kouluun, koulutukseen ja työhön liittyviä huolenaiheita.

3.3.2. Lukiolaisten huolenaiheet

Taulukko 7.

Huolenaiheet lukion 1. ja 2. vuosiluokan tytöillä (n=20) ja pojilla (n=14).

	Tytöt	Pojat	Yhteensä
Huolenaiheet			
Opiskelu ja työ	18 (34%)	11 (31%)	29 (33%)
Raha, taloudellinen tilanne	10 (19%)	2 (6%)	12 (13%)
Asunto, asuinpaikka	6 (11%)	4 (11%)	10 (11%)
Terveys	5 (9%)	4 (11%)	9 (10%)
Muut	14 (26%)	15 (42%)	29 (33%)
Yhteensä	53 (100%)	36 (100%)	89 (100%)

Myös lukiolaiset ovat huolissaan opiskeluun ja työhön liittyvistä asioista, kuten taulukosta 7 käy ilmi. Lukiolaiset jännittivät opiskelemaan pääsyä ja osa oli epävarma siitä mitä haluaisi alkaa opiskella. Usein kuitenkin pelkät sanat *opiskelu*, *koulutus* ja *työ* oli mainittu. Erityisesti tyttöjä huolestuttaa myös taloudellinen pärjääminen. Elämänmuutokset huolestuttavat lukiolaisia taloudellisen itsenäistymisen lisäksi myös asumisen

suhteen: ”Löytyykö asunto?” ja ”Missä asun tulevaisuudessa?” olivat yleisiä huolenaiheita. Lukiolaisten tavoitteissa ilmennyt *halu itsenäistyä* ja *ottaa vastuuta* omasta elämästään ilmeni myös huolenaiheissa; toisaalta itsenäistyminen kiehtoo ja sitä tavoitellaan, mutta toisaalta se myös pelottaa.

Lukiolaisilla ei ilmennyt lainkaan ihmissuhteisiin liittyviä huolenaiheita, minkä takia sukupuolten välistä eroa ei voitu todeta. Poikien taloudellinen orientoituneisuus ei myöskään tullut ilmi lukiolaisten ryhmässä. Lukiolaisista nimittäin tytöillä oli poikia enemmän opiskeluun ja työhön liittyviä huolenaiheita, vaikkakaan ero ei ole tilastollisesti merkitsevä.

3.3.3. Yliopisto-opiskelijoiden huolenaiheet

Taulukko 8.

Huolenaiheet yliopistossa opiskelevilla naisilla (n=43) ja miehillä (n=20).

	Naiset	Miehet	Yhteensä
Huolenaiheet			
Työ	28 (23%)	4 (9%)	32 (19%)
Terveys	15 (12%)	5 (11%)	20 (12%)
Ihmissuhteet	15 (12%)	2 (4%)	17 (10%)
Yhteiskunnalliset asiat, ympäristö	13 (10%)	10 (22%)	23 (14%)
Parisuhde	8 (6%)	1 (2%)	9 (5%)
Taloudellinen tilanne	8 (6%)	3 (7%)	11 (7%)
Lasten saaminen	6 (5%)	-	6 (4%)
Yksinäisyys	6 (5%)	-	6 (4%)
Opiskelu	5 (4%)	-	5 (3%)
Aikaansaaminen	4 (3%)	7 (16%)	11 (7%)
Muut	15 (12%)	13 (29%)	28 (17%)
Yhteensä	124 (100%)	45 (100%)	169 (100%)

Taulukon 8 perusteella voidaan todeta, että yliopistossa opiskelevien ryhmässä naiset ovat maininneet miehiin verrattuna huomattavasti enemmän huolenaiheita. Naisten huolenaiheet liittyvät yleisimmin työhön. Työhön liittyvillä huolenaiheilla tarkoitetaan tässä sekä työttömyyttä - joka oli vastauspapereissa yleisimmin mainittu työhön liittyvä huolenaihe - että työn aiheuttamia rasitteita ja paineita. Miehistä puolestaan vain neljä mainitsi työn aiheuttavan huolia. Vaikka naisilla onkin miehiä enemmän työhön liittyviä huolenaiheita, ei ero kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä. Naisia huolestuttaa myös terveys, jolla tässä viitataan sekä omaan että läheisten terveyteen. Parisuhteeseen liittyvät huolenaiheet pitävät sisällään parisuhteen kestoon liittyvät pelot sekä huolen siitä ettei löydä itselleen elämäkumppania. Ihmissuhteisiin liittyvät yleiset huolenaiheet koskevat ystävyysuhteiden säilymistä sekä perheongelmia. Naisilla ihmissuhteisiin liittyviä huolenaiheita on selvästi miehiä enemmän. Ero on tilastollisesti melkein merkitsevä ($p < 0.05$).

Yliopisto-opiskelijat, erityisesti miehet, ovat huolissaan muita tutkimusryhmiä selvästi enemmän yhteiskunnallisista asioista sekä ympäristöstä ja luonnosta. Tavallisia mainittuja huolenaiheita olivat esimerkiksi *maailman poliittinen tilanne, sodat ja yhteiskunnan arvojen muutos*. Myös *ympäristötuhot ja luonnonkatastrofit* huolestuttavat opiskelijoita. Osa opiskelijoista oli myös huolissaan siitä, saavatko he mitään aikaan elämässään. Tähän luokkaan kuuluvia huolenaiheita opiskelijat kuvasivat esimerkiksi näin: *miten kehittyä, päämäärättömyys ja saanko elämänsäni mitään aikaiseksi*. Muita naisopiskelijoiden mainitsemia huolenaiheita olivat esimerkiksi *kiireinen elämänmeno, ihmisten laiskuus, vanhentuminen ja epätietoisuus*. Miesopiskelijoiden muut huolenaiheet olivat muun muassa *epävarmuus, elämänlaadun huonontuminen ja oman paikan löytäminen*. Yliopisto-opiskelijoiden tavoitteita tarkasteltaessa todettiin **tavoitteellisuus** ja **selvät suunnitelmat** ryhmää kuvaaviksi piirteiksi. Vain se, toteutuvatko nämä ”selvät sävelet”, huolestuttaa.

3.3.4. Mielenterveyskuntoutujien huolenaiheet

Taulukko 9.

Huolenaiheet mielenterveyskuntoutujanaisilla (n=9) ja -miehillä (n=6).

	Naiset	Miehet	Yhteensä
Huolenaiheet			
Oma terveys	10 (37%)	5 (42%)	15 (38%)
Opiskelu, työ	4 (15%)	2 (17%)	6 (15%)
Parisuhde, perheen perustaminen	5 (19%)	-	5 (13%)
Epävarmuus	2 (7%)	3 (25%)	5 (13%)
Muut	6 (22%)	2 (17%)	8 (21%)
Yhteensä	27 (100%)	12 (100%)	39 (100%)

Kuten aiemmin todettiin, nuorilla mielenterveyskuntoutujilla terveydentilan kohentuminen on tärkeä tavoite. Taulukosta 9 huomataan, että terveydentila on kuntoutujille myös erittäin yleinen huolenaihe. Nuoret kuntoutujat mainitsivat huolenaiheikseen muun muassa seuraavia asioita:

- jos en pääsekään ongelmista koskaan
- sairaus ja miten paranen vai paranenko ollenkaan
- omat oireet
- olenko kuntoutuksessa pitkään
- sairauden paheneminen

Ihmissuhteisiin eli parisuhteeseen ja perheen perustamiseen liittyviä huolenaiheita kuntoutujanaisilla on miehiä enemmän, joskaan ero ei ole tilastollisesti merkitsevää. Kuntoutujamiehillä on suhteellisia osuuksia tarkasteltaessa puolestaan hieman naisia enemmän opiskeluun ja työhön liittyviä huolenaiheita, mutta ero ei tässäkään suhteessa ole merkitsevää. Muutoin mielenterveyskuntoutujia huolestuttavat samanlaiset asiat kuin muitakin tutkimukseen osallistuneita nuoria; työhön ja opiskeluun liittyvät asiat askarruttavat mieltä. Mainintojen perusteella voidaan myös todeta, että

mielenterveyskuntoutujia huolestuttaa oma pärjääminen sekä *epävarmuus* tulevaisuuden suhteen. Muissa tutkimusryhmissä ei esiintynyt tällaisia huolenaiheita.

Mielenterveyskuntoutujien kohdalla tulevaisuuteen luultavasti liittyy muihin tutkimushenkilöihin verrattuna enemmän epävarmuustekijöitä, minkä takia epävarmuus tulevaisuudesta sinällään muodostuu huolenaiheeksi.

3.5. Elämäntyytyväisyys eri ryhmissä

Lopuksi tarkasteltiin tyytyväisyyttä elämään eri ajankohtina eri tutkimusryhmillä. Myös tulevaisuusorientaation ja tutkimushetkellä arvioidun elämäntyytyväisyyden yhteyttä tarkasteltiin.

Taulukko 10.

Elämäntyytyväisyys viisi vuotta sitten, tutkimushetkellä sekä viiden vuoden kuluttua eri ryhmissä.

	et / menn.	et / nyt	et / tul.	n
Yläaste	79,0	75,4	83,6	30
Lukio	74,0	79,3	83,7	33-34
Yliopisto	60,5	75,1	85,3	54-56
Kunt.	42,0	51,5	74,4	15

et / menn. = elämäntyytyväisyys viisi vuotta sitten tutkimushetkestä

et / nyt = elämäntyytyväisyys tutkimushetkellä

et / tul. = elämäntyytyväisyys viiden vuoden kuluttua tutkimushetkestä

Kunt. = mielenterveyskuntoutajat

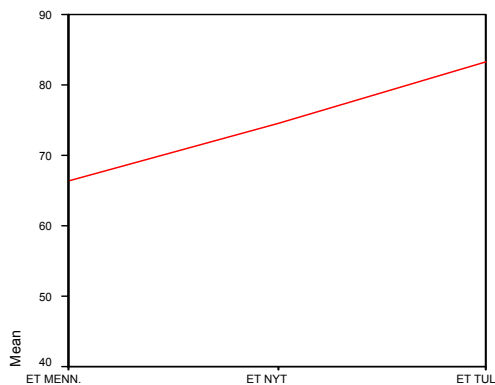
Taulukon 10 perusteella voidaan todeta, että elämäntyytyväisyytensä korkeimmaksi menneisyydessä eli viisi vuotta sitten tutkimushetkestä arvioivat 7-luokkalaiset.

Mielenterveyskuntoutajat puolestaan arvioivat elämäntyytyväisyytensä menneisyydessä matalimmaksi. Tutkimushetkellä elämäntyytyväisyytensä korkeimmaksi arvioivat lukiolaiset ja matalimmaksi puolestaan mielenterveyskuntoutajat. Kaikissa ryhmissä uskottiin elämäntyytyväisyyden olevan korkein tulevaisuudessa verrattuna tutkimushetkeen ja menneisyyteen. Korkeimmaksi elämäntyytyväisyytensä viiden vuoden kuluttua

tutkimushetkestä arvioivat yliopisto-opiskelijat. Mielensterveyskuntoutujat arvioivat elämäntyytyväisyytensä tulevaisuudessa matalimmaksi, vaikkakin hekin arvioivat elämäntyytyväisyytensä tulevaisuudessa huomattavasti korkeammaksi verrattuna menneisyyteen ja tutkimushetkeen.

Ryhmien ja sukupuolten välisiä eroja elämäntyytyväisyydessä tutkimushetkellä tarkasteltiin kaksisuuntaisen varianssianalyysin avulla. Sukupuolten välillä tilastollisesti merkitsevää eroa ei voitu todeta ($F_{\text{sukupuoli}} = .193$, $p > 0.05$). Ryhmien välillä tilastollisesti merkitsevä ero puolestaan voitiin todeta ($F_{\text{tutkimusryhmä}} = 7,575$, $p < 0.001$). Post hoc –testien avulla todettiin, että elämäntyytyväisyys muihin ryhmiin verrattuna oli poikkeava mielensterveyskuntoutujien ryhmässä, jossa elämäntyytyväisyys tutkimushetkellä oli selvästi matalin.

Seuraavien kuvioiden avulla on havainnollistettu tutkimushenkilöiden arvioitua tyytyväisyyttä elämään eri ajankohtina. Kuvio 4 kuvastaa koko aineistossa arvioitua elämäntyytyväisyyttä viisi vuotta sitten tutkimushetkestä, tutkimushetkellä sekä viiden vuoden kuluttua tutkimushetkestä. Kuvioissa 5-8 on kuvattu elämäntyytyväisyyden arviointia ryhmittäin.

ET MENN. = elämäntyytyväisyys viisi vuotta sitten tutkimushetkestä (asteikko 0-100)

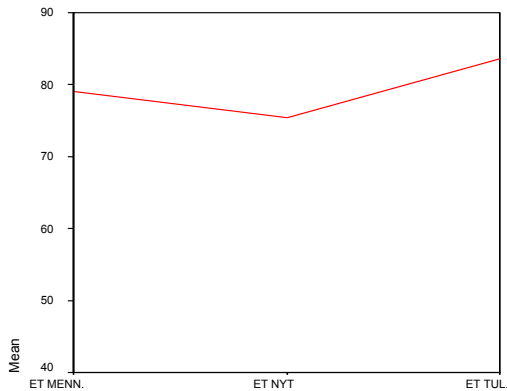
ET NYT = elämäntyytyväisyys tutkimushetkellä (asteikko 0-100)

ET TUL. = elämäntyytyväisyys viiden vuoden kuluttua tutkimushetkestä (asteikko 0-100)

Kuvio 4. Elämäntyytyväisyys eri ajankohtina koko aineistossa.

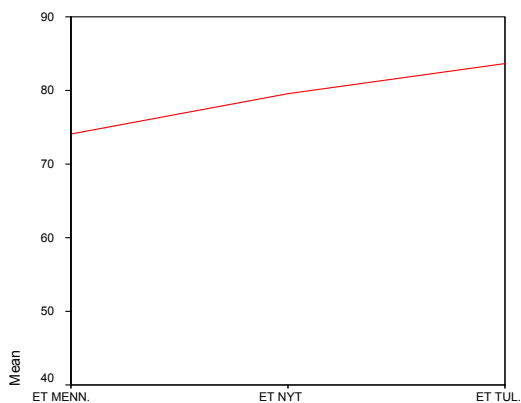
Kuten kuvioista 4 nähdään, koko aineistoa tarkasteltaessa voidaan todeta, että elämäntyytyväisyyden arvioidaan nousevan suoraviivaisesti menneisyydestä tulevaisuuteen. Koko aineistossa elämäntyytyväisyys menneisyydessä ($ka = 65,8$) arvioitiin matalammaksi kuin elämäntyytyväisyys tutkimushetkellä ($ka = 73,8$), ja tulevaisuudessa ($ka = 83,5$)

elämäntyytyväisyyden uskotaan olevan korkeampi verrattuna sekä tutkimushetkeen että menneisyyteen.

Kuvio 5. Elämäntyytyväisyys eri ajankohtina 7-luokkalaisilla.

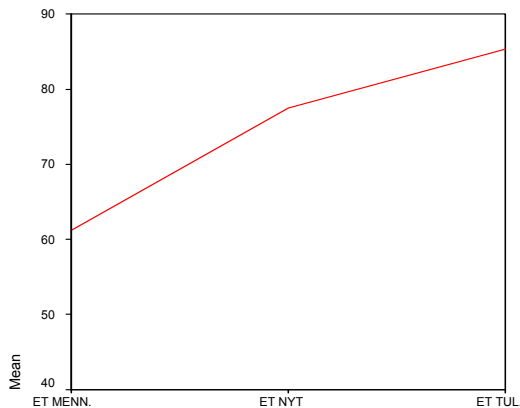
Kuviosta 5 puolestaan huomataan, että 7-luokkalaiset arvioivat elämäntyytyväisyyttään eri ajankohtina hieman eri tavalla muihin ryhmiin verrattuna. Muista ryhmistä poiketen 7-luokkalaiset arvioivat elämäntyytyväisyytensä korkeammaksi menneisyydessä ($ka=79,0$) verrattuna tutkimushetkeen ($ka=75,4$). Heikin kuitenkin uskovat elämäntyytyväisyytensä olevan korkeimmillaan tulevaisuudessa ($ka=83,6$).

Kuvio 6. Elämäntyytyväisyys eri ajankohtina lukiolaisilla.

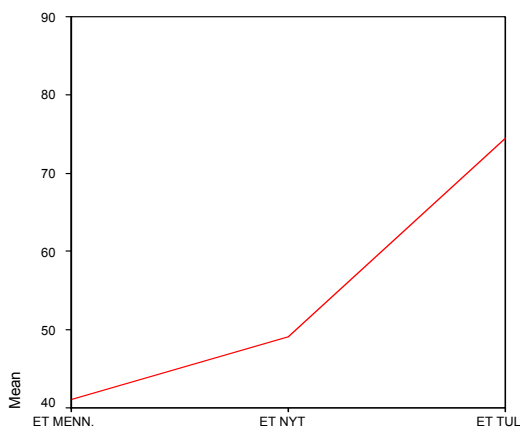
Kuviot 6, 7 ja 8 ovat samankaltaisia koko aineistoa kuvaavan kuvion 4 kanssa: tutkimushetkellä elämään arvioitiin olevan tyytyväisempiä kuin menneisyydessä, mutta tulevaisuudessa elämäntyytyväisyyden arvioidaan olevan korkeimmillaan. Kuviosta 6 voidaan havaita, että lukiolaisilla erot elämäntyytyväisyyden arvioissa eri ajankohtina eivät ole kovin

suuret; menneisyydessä ($ka=74,0$) elämäntyytyväisyys arvioitiin tutkimushetkeä ($ka=79,3$) matalammaksi ja tulevaisuudessa ($ka=83,7$) lukiolaiset uskovat olevansa elämäänsä tyytyväisempiä kuin menneisyydessä ja tutkimushetkellä.

Kuvio 7. Elämäntyytyväisyys eri ajankohtina yliopisto-opiskelijoilla.

Kuviosta 7 huomataan, että yliopisto-opiskelijoiden arviot elämäntyytyväisyydestä eri ajankohtina eroavat toisistaan enemmän verrattuna lukiolaisiin; menneisyydessä ($ka=60,3$) elämäntyytyväisyys arvioitiin matalammaksi kuin tutkimushetkellä ($ka=75,5$). Tulevaisuudessa ($ka=85,6$) elämäntyytyväisyyden uskotaan olevan korkeimmillaan.

Kuvio 8. Elämäntyytyväisyys eri ajankohtina mielenterveyskuntoutujilla.

Myös mielenterveyskuntoutajat uskovat olevansa elämäänsä tyytyväisiä tulevaisuudessa ($ka=74,4$), huolimatta alhaisesta elämäntyytyväisyydestä menneisyydessä ($ka=42,0$) sekä tutkimushetkellä ($ka=51,5$), kuten kuviosta 8 voidaan todeta.

3.5.1. Elämäntyytyväisyys ja tulevaisuusorientaatio

Taulukko 11.

Tulevaisuusorientaation korrelaatiot elämäntyytyväisyyteen eri ajankohtina.

	TO, ETmenn.	TO, ETnyt	TO, ETtul.	n
Yläaste	.051	.302	.130	27-29
Lukio	-.342	-.021	.142	31
Yliopisto	.128	.286*	.179	54-56
Kunt.	-.436	-.329	-.056	14-15

* $p < 0.05$

TO, ETnyt = korrelaatio: tulevaisuusorientaatio ja elämäntyytyväisyyden viisi vuotta sitten
TO, ETnyt = korrelaatio: tulevaisuusorientaatio ja elämäntyytyväisyys tutkimushetkellä
TO, ETtul. = korrelaatio: tulevaisuusorientaatio ja elämäntyytyväisyys viiden vuoden kuluttua
Kunt. = mielenterveyskuntoutujat

Tulevaisuusorientaation ja elämäntyytyväisyyden (tutkimushetkellä) välillä on tilastollisesti merkitsevä yhteys ainoastaan yliopisto-opiskelijoiden ryhmässä. Muissa ryhmissä ei tulevaisuusorientaation ja elämäntyytyväisyyden välillä ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä, kuten taulukosta 11 voidaan todeta.

Tyytyväisyys elämään tällä hetkellä puolestaan korreloi erittäin merkitsevästi elämäntyytyväisyyteen menneisyydessä (.316, $p < 0.01$) sekä tulevaisuudessa (.672, $p < 0.01$). Myös tyytyväisyys elämään viisi vuotta sitten on melkein merkitsevästi yhteydessä arvioituun elämäntyytyväisyyteen viiden vuoden kuluttua (.208, $p < 0.05$).

4 POHDINTA

4.1. Tulevaisuuteen suuntautuminen eri ryhmissä

Nuoruudessa suuntaudutaan vahvasti tulevaisuuteen ja tehdään tärkeitä päätöksiä myöhempää elämää silmällä pitäen. Tulevaisuus on kuitenkin aikaa, josta emme voi tietää varmuudella mitään, minkä takia tulevaisuus myös huolestuttaa. Tässä tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita eri ikäisten nuorten ja nuorten aikuisten asennoitumisesta tulevaisuuteen. Tulevaisuuteen orientoitumisen on todettu vahvistuvan iän myötä kognitiivisen kehityksen ja identiteetin kehittymisen rinnalla (Nurmi, 1991). Perustuen aiempiin tutkimuksiin, oletettiin myös tässä tutkimuksessa, että ikä on yksi merkittävä tekijä tulevaisuusorientaation vahvuuden määrittäjänä. Hypoteesi nuorimpien tutkimushenkilöiden eli 7-luokkalaisten heikommasta tulevaisuusorientaatiosta verrattuna lukiolaisiin ja yliopisto-opiskelijoihin ei kuitenkaan saanut tukea, sillä erot ryhmien välillä olivat erittäin pienet.

Aiemmat tutkimukset (Greene & DeBacker, 2004; Rubin, 1998) ovat myös osoittaneet, että tytöt suuntautuvat tulevaisuuteen poikia vahvemmin. Myös tässä tutkimuksessa siten oletettiin, että 7-luokkalaisilla tytöillä tulevaisuusorientaatio on saman ikäisiä poikia vahvempi.

Tämäkään hypoteesi ei kuitenkaan saanut tukea, vaan ero tyttöjen ja poikien tulevaisuusorientaatioissa oli hyvin pieni. Myös muissa ryhmissä erot sukupuolten välillä tulevaisuusorientaation vahvuudessa osoittautuivat lähes olemattomiksi.

Hypoteesia tyttöjen ja naisten vahvemmassa tulevaisuusorientaatiosta poikiin ja miehiin verrattuna vahvistaa vain vastausten laadullinen analysointi. Rubinin (1998) tutkimuksen mukaan tytöt suuntautuvat tulevaisuuteen sikäli poikia vahvemmin, että tytöt ovat esimerkiksi tulevaisuuteen liittyvissä kommentissaan poikia selkeämpiä. Tyttöjen kommentit ovat usein tunnelatautuneita ja yksityiskohtaisia, sisältäen enemmän henkilökohtaisia ja arvoihin liittyviä mielipiteitä, kun taas poikien kommentit sisältävät enemmän neutraaleja ilmaisuja (Rubin, 1998). Myös tässä tutkimuksessa tytöt ja naiset vaikuttivat suhtautuvan tulevaisuuteen poikia ja miehiä vakavammin. Erityisesti tämä erilainen suhtautuminen tulevaisuuteen sukupuolten välillä oli havaittavissa 7-luokkalaisten ryhmässä. 7-luokkalaisilla tytöillä kirjoitelmat olivat yleisesti, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, pidempiä verrattuna poikien kirjoitelmiin. Lisäksi tyttöjen tavoitteet olivat yksityiskohtaisempia kuin poikien tavoitteet. Vaikkakaan ero muissa ryhmissä ei ollut ihan näin selkeä, kirjoitelmia, tavoitteita ja huolenaiheita

tarkasteltaessa voitiin silti havaita ero naisten ja miesten välillä: myös muissa ryhmissä naiset kirjoittivat tulevaisuudestaan pidemmin ja määrittelivät tavoitteensa ja huolenaiheensa yksityiskohtaisemmin miehiin verrattuna. Naisten vakavampi suhtautuminen tulevaisuuteen tuli ilmi myös tavoitteiden ja huolenaiheiden määrässä: jokaisessa ryhmässä naiset määrittelivät enemmän tavoitteita ja huolenaiheita kuin miehet, mikä tuli esiin laskettaessa nimenomaan suhteelliset osuudet kussakin ryhmässä.

Vaikka tutkimukset ovat useimmiten osoittaneet, että mielenterveyden ongelmat ovat usein yhteydessä pessimistiseen tulevaisuusorientaatioon, tämän tutkimuksen tulokset osoittivat kuitenkin toista. Yllättäen mielenterveyskuntoutujien tulevaisuusorientaatio oli yhtä vahva kuin muissa ryhmissä. Kaikissa ryhmissä tulevaisuuteen suuntauduttiin kohtalaisesti. Tutkimuksen hypoteesi, jossa oletettiin, että mielenterveyskuntoutujien tulevaisuusorientaatio on muihin tutkimusryhmiin verrattuna heikoin, ei siten saanut tukea. Mielenterveyskuntoutujat suhtautuvat tulevaisuuteen hyvin optimistisesti, mikä tuli esiin myös heidän elämäntyytyväisyyden arvioinneissaan.

4.1.1. Tulevaisuuteen liittyvät tavoitteet eri ryhmissä

On todettu, että suurin osa ihmisten tulevaisuuden tavoitteista heijastelee kehitystehtäviä (Salmela-Aro & Nurmi, 2002). Siten myös tässä tutkimuksessa oletettiin suurimman osan tavoitteista liittyvän kaikissa ryhmissä koulutukseen ja työhön. Tämä hypoteesi piti lähestulkoon paikkansa. 7-luokkalaisilla ja lukiolaisilla, sekä tytöillä että pojilla, selvästi suurin osa tavoitteista liittyi kouluun, koulutukseen ja työhön. Yliopistossa opiskelevilla naisilla suurin osa tavoitteista liittyi opiskeluun ja työhön, ja miehillä opiskeluun ja työhön liittyvät tavoitteet olivat toiseksi yleisimpiä. Myös mielenterveyskuntoutujilla suurin osa tavoitteista, sekä naisilla että miehillä, liittyi koulutukseen ja työhön.

Tavoitteissa oletettiin esiintyvän myös eroja sukupuolten välillä. Aiemmissä tutkimuksissa on tullut esille naisten sosiaalinen orientoituneisuus ja miesten taloudellinen orientoituneisuus (Nurmi, 1991). Myös tässä tutkimuksessa naisten sosiaalinen orientoituneisuus oli havaittavissa tarkasteltaessa naisten ja miesten ihmissuhteisiin liittyvien tavoitteiden määrää, vaikkakin tilastollisesti merkitsevä ero voitiin todeta vain 7-luokkalaisten ja lukiolaisten ryhmissä. 7. luokan tytöillä oli poikiin verrattuna enemmän tavoitteita perheeseen ja ystäviin liittyen. Lukiota käyvillä tytöillä oli enemmän ihmissuhteisiin liittyviä tavoitteita verrattuna

lukiolaispoikiin. Myös yliopistossa opiskelevien ryhmässä ihmissuhteisiin liittyviä tavoitteita oli naisilla huomattavasti miehiä enemmän. Tässä ryhmässä yleisimpiä ihmissuhteisiin liittyviä tavoitteita olivat parisuhteeseen ja perheenisäykseen liittyvät tavoitteet. Yhtä lailla mielenterveyskuntoutujien ryhmässä naisilla oli miehiä enemmän ihmissuhteisiin, kuten parisuhteeseen ja perheeseen, liittyviä tavoitteita. Tulos ei ole yllättävä; vaikka perinteiset sukupuoliroolit ovatkin löystyneet, naiset yhä ovat ja heidän oletetaan olevan sosiaalisesti miehiä orientoituneempia.

Miesten tavoitteissa puolestaan uskottiin korostuvan taloudellinen orientoituneisuus, minkä uskottiin ilmenevän niin, että naisiin verrattuna miehillä olisi enemmän työhön liittyviä tavoitteita. Hypoteesi ei saanut tukea, vaikkakin hypoteesin suuntaisia tuloksia saatiin kolmessa ryhmässä. Sekä 7. luokan pojilla että lukiota käyvillä pojilla oli tyttöihin verrattuna enemmän työhön, kouluun ja koulutukseen liittyviä tavoitteita. Myös mielenterveyskuntoutujamiehillä oli kuntoutujanaisia enemmän koulutukseen ja työhön liittyviä tavoitteita. Puolestaan yliopistossa opiskelevien ryhmässä naisilla oli huomattavasti miehiä enemmän työhön liittyviä tavoitteita, ja tässä ryhmässä ero on vielä tilastollisesti merkitsevä. Yliopistossa opiskelevilla naisilla kouluttautuminen ja uran luominen ovat usein tärkeitä tavoitteita muiden tavoitteiden rinnalla. Yliopisto-opiskelijoiden ryhmässä vastauksista huokui muutenkin päättäväisyys ja määrätietoisuus. Niinpä tässä elämänvaiheessa koulutuksen loppuun saattaminen ja työuran aloittaminen ovat varmasti monelle hyvin tärkeitä tavoitteita sukupuolesta riippumatta.

Mielenterveyskuntoutujien ryhmässä terveyteen liittyvät tavoitteet olivat myös tärkeitä. Monella oli tavoitteena tasapainoinen elämä ja yleensäkin terveydentilan kohentuminen. On ymmärrettävää, että terveydentila heijastuu vahvasti tulevaisuuden suunnitelmiin; tulevaisuuden tapahtumat ovat paljolti riippuvaisia terveydestä. Valitettavasti sairauden paheneminen sulkee monia ovia, kun taas terveydentilan parantuminen tai edes jonkinlainen tasaantuminen avaa ovia uusiin mahdollisuuksiin.

4.1.2. Tulevaisuuteen liittyvät huolenaiheet eri ryhmissä

Tavoitteiden mukaisesti myös tulevaisuuteen liittyvät huolenaiheet olivat samansuuntaisia eri ryhmissä. Tutkimuksen oletus siitä, että suurin osa huolenaiheista liittyy koulutukseen ja työhön, sai kuitenkin vain osittain tukea. 7. luokan sekä tytöillä että pojilla suurin osa

huolenaiheista liittyi kouluun, koulutukseen ja työhön. Lukiossa opiskelevilla tytöillä suurin osa huolenaiheista liittyi opiskeluun ja työhön, lukiolaispojilla opiskeluun ja työhön liittyvät huolenaiheet olivat puolestaan toiseksi yleisimpiä. Yliopistossa opiskelevilla naisilla työ oli yleisin huolenaihe, mutta miehet puolestaan eivät olleet huolissaan työstä tai työn saannista. Yliopistossa opiskelevia miehiä näyttää huolestuttavan enemmän yhteiskunnalliset asiat. Mielenterveyskuntoutujilla työ tai koulutus eivät myöskään olleet yleisiä huolenaiheita, vaan heille huolta aiheuttaa terveys. Kuten jo aiemmin todettiin, tulevaisuus on paljolti riippuvainen terveydentilasta, minkä takia oma terveys on mielenterveyskuntoutujille sekä tärkeä tavoite että kovasti huolta aiheuttava asia.

Tavoitteiden lailla myös huolenaiheissa uskottiin esiintyvän eroja sukupuolten välillä. Tytöillä ja naisilla oletettiin olevan poikiin ja miehiin verrattuna enemmän ihmissuhteisiin liittyviä huolenaiheita, kun taas miesten huolenaiheiden oletettiin liittyvän naisiin verrattuna enemmän työhön ja yhteiskunnallisiin asioihin. Yhteiskunnallisiin asioihin liittyvien huolenaiheiden osalta hypoteesin voitiin todeta vahvistuvan sikäli, että yliopisto-opiskelijoiden ryhmä oli ainoa, jossa yhteiskunnalliset asiat ylipäänsä aiheuttivat huolta –miehille todellakin enemmän kuin naisille. Yliopisto-opiskelijat lienevät tähän tutkimukseen osallistuneista valveutuneimpia yhteiskunnallisten asioiden suhteen. Opiskelijat eivät ole kiinnostuneita vain omasta tulevaisuudestaan, vaan välittävät myös yhteiskunnallisista asioista, mikä voidaan kai nähdä osoituksena kypsästä elämänasenteesta.

Ihmissuhteisiin liittyvien huolenaiheiden osalta hypoteesin mukainen tulos saatiin vain yliopisto-opiskelijoiden ryhmässä. 7-luokkalaisten sekä mielenterveyskuntoutujien ryhmissä tulokset olivat hypoteesin suuntaisia: 7. luokan tytöillä ja mielenterveyskuntoutujanaisilla oli poikiin ja miehiin verrattuna enemmän ihmissuhteisiin liittyviä tavoitteita, mutta tilastollisesti merkitsevää eroa huolenaiheiden määrässä ei voitu todeta. Lukiossa opiskelevilla tytöillä ja pojilla ei puolestaan ollut ihmissuhteisiin liittyviä huolenaiheita juuri lainkaan. Siten myöskään sukupuolten välistä eroa ei voitu todeta. Tulos on mielenkiintoinen: lukiolaisten luulisi nimittäin olevan iässä, jossa huolehditaan tyttö- ja poikaystäviin liittyvistä asioista. Mutta ehkä onkin niin, että nämä asiat eivät kuitenkaan aiheuta niinkään ”todellisia” huolia, vaan individualistisessa kulttuurissamme elävien lukiolaisten polttavimmat huolenaiheet liittyvät ihmissuhteiden sijaan opiskeluun ja työhön.

Yliopistossa opiskelevilla naisilla oli miehiin verrattuna huomattavasti enemmän ihmissuhteisiin liittyviä huolenaiheita. Yliopistossa opiskelevien ryhmässä voitiin erottaa lisäksi parisuhteeseen liittyvät huolenaiheet –myös niitä oli naisilla huomattavasti miehiä enemmän. Yliopistossa opiskelevat ovat iässä, jossa perheen perustaminen on ajankohtaista, ja jos ei sopivaa kumppania ole löytynyt tai muuten vain asiat eivät mene suunnitelmien mukaan, ei kai ole yllättävää että tilanne huolettaa. Mielenkiintoista kylläkin on se, että yliopistossa opiskelevia miehiä ihmissuhdeasiat eivät niinkään huoleta. Sattuiko otokseen joukko miehiä, joilla ihmissuhdeasiat ovat kunnossa, vaiko pitävätkö miehet usein nämä asiat omana tietonaan eivätkä esimerkiksi kirjoita niistä kovin mielellään tutkimuksen yhteydessä?

4.2. Tulevaisuuteen suuntautuminen ja elämäntyytyväisyys

Tulevaisuusorientaation yhteyttä koettuun elämäntyytyväisyyteen myös tutkittiin. Hypoteesi positiivisesta yhteydestä tulevaisuusorientaation ja elämäntyytyväisyyden välillä ei saanut tukea. Tulokset osoittivat, että tulevaisuusorientaation ja koetun elämäntyytyväisyyden välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä, lukuun ottamatta yliopisto-opiskelijoiden ryhmää, jossa merkitsevä yhteys kuitenkin todettiin. Tulos ei toisaalta ole kuitenkaan kovin yllättävä. Vahva tulevaisuusorientaatio ei siis välttämättä kerro korkeasta elämäntyytyväisyydestä –eikä elämäänsä tyytyväinen ihminen suuntaudu välttämättä vahvasti tulevaisuuteen. Tulokset kertovat siis enemmänkin siitä, että elämäänsä tyytyväinen ihminen suuntautuu kyllä tulevaisuuteen -kohtalaisesti- mutta elää myös nykyhetkessä. Näin ymmärrettynä tulos on hyvin järkeenkäypä. Vielä ymmärrettävämpi tulos on, kun pohditaan mielenterveyskuntoutujien tulevaisuusorientaatiota. Mielenterveyskuntoutujat suuntautuvat tulevaisuuteen yhtä vahvasti muihin tutkimusryhmiin verrattuna. Toisaalta heidän elämäntyytyväisyytensä on muihin ryhmiin verrattuna alhaisin. Ehkä onkin niin, että vahva tulevaisuuteen suuntautuminen kertoo tyytymättömyydestä elämään tällä hetkellä. Tällöin voitaisiin ajatella, että tyytymättömyys nykyiseen elämään tuo mukanaan enemmän toiveita tulevaisuuden suhteen.

Toiveita tulevaisuutta kohtaan eivät kuitenkaan elättele vain mielenterveyskuntoutujat, vaan optimistinen asenne on havaittavissa myös kaikissa muissa tutkimusryhmissä. Kuten Ojanen on aiemmissa tutkimuksissaan todennut, yleensä tyytyväisyyttä elämään eri ajankohtina arvioidaan niin, että menneisyudessa elämäntyytyväisyys arvioidaan

alhaisimmaksi verrattuna nykyhetkeen ja tulevaisuuteen ja tulevaisuudessa puolestaan elämäntyytyväisyys arvioidaan korkeimmaksi verrattuna nykyhetkeen ja menneisyyteen (2001). Suurin osa ihmisistä uskoo tulevaisuuden tuovan tullessaan jotain parempaa (Ojanen, 2001, 90). Myös tässä tutkimuksessa elämäntyytyväisyyttä arvioitiin juuri näin, kuten tulososiossa esitetystä kuviosta 4 (s.39) voidaan nähdä.

Mielenterveyskuntoutujat arvioivat elämäntyytyväisyytensä menneisyydessä hyvin alhaiseksi ja tutkimushetkelläkin melko alhaiseksi, mutta tulevaisuuden suhteen myöskin he ovat erittäin optimistisia. Ojanen on tutkimuksissaan todennut, että normaaliryhmissä elämäntyytyväisyyttä arvioidaan keskimäärin luvuilla 73-75 asteikolla 0-100 (2001, 85). Siten mielenterveyskuntoutujat arvioivat olevansa tulevaisuudessa elämäänsä yhtä tyytyväisiä kuin ihmiset keskimäärin.

Mielenkiintoista on kuitenkin se, että 7-luokkalaisten ryhmä poikkeaa tässä suhteessa muista tutkimusryhmistä; he arvioivat elämäntyytyväisyytensä tutkimushetkellä menneisyyteen verrattuna alhaisemmaksi. Toisin sanoen, 8-9-vuotiaana nämä tutkimushenkilöt olivat elämäänsä tyytyväisempiä kuin tutkimushetkellä, 13-14-vuotiaana. 7-luokkalaisten elämä on usein täynnä mullistuksia. Yläasteelle siirtyminen on monelle haastava vaihe elämässä. Huomionarvoista on ehkä mainita, että 7-luokkalaisten aineisto kerättiin alkusyksystä, joka monelle oppilaista saattoi olla vielä jonkinlaista totuttelun aikaa. 7-luokkalaisten elämäntyytyväisyyttä saattaa myös madaltaa murrosiän aiheuttamat tunnemyrskyt: identiteetikriisi ja todellinen löytöretki itseen on alkamassa ja huoleton lapsuus on loppumassa. Ehkä tämä 7-luokkalaisten muista tutkimusryhmistä poikkeava elämäntyytyväisyyden arviointi kertoo tästä kontrastista huolettomuuden ja kriisin välillä?

4.3. Tutkimustulosten vertailua aiempiin tutkimuksiin

Tämän tutkimuksen tulokset ovat samansuuntaisia aiempien tutkimustulosten kanssa. Kuten aiemmissa tutkimuksissa Nurmen (1991) mukaan on tullut esille, ja kuten myös tämä tutkimus osoitti, koulutukseen ja työhön liittyvät tavoitteet ovat yleisimpiä nuorilla ja nuorilla aikuisilla. Yleisimmät huolenaiheet nuorilla liittyvät aiempien tutkimusten mukaan niin ikään koulutuksen ja työn saamiseen sekä perheen perustamiseen (Nurmi, 1991). Myös huolenaiheiden osalta tämän tutkimuksen tulokset vahvistivat siten aiempia tutkimustuloksia. Mielenterveyskuntoutujien tavoitteet ja huolenaiheet poikkesivat muiden

tutkimusryhmien huolenaiheista siten, että kuntoutujille terveys oli sekä tärkeä tavoite että huolta aiheuttava asia. Toisaalta tämä tulos oli myös odotettavissa. Muutoin mielenterveyskuntoutujien tavoitteet ja huolenaiheet ovat yhteneviä muiden ryhmien kanssa; koulutus ja työnsaanti olivat yleisimmin mainittuja, ja myös perheen perustaminen askarruttaa.

Elämäntyytyväisyyden suhteen tutkimustulokset ovat niin ikään samankaltaisia verrattuna aiemmin saatuihin tuloksiin. Ojanen on tutkimuksissaan todennut, että normaaliryhmissä ihmiset arvioivat elämäntyytyväisyytään asteikolla 0-100 luvuilla 73-75.

Mielenterveyskuntoutujien elämäntyytyväisyys on puolestaan ollut muihin ryhmiin verrattuna alhaisempi, luvun ollessa keskimäärin 57. Aiemmissä tutkimuksissa on niin ikään todettu, että tulevaisuudessa elämäntyytyväisyys arvioidaan yleisesti korkeammaksi verrattuna nykyisyyteen tai menneisyyteen. (Ojanen, 2001)

Aiempiä tutkimuksia tulevaisuusorientaation ja elämäntyytyväisyyden välisestä yhteydestä on kovin vähän. Tutkimuksissa (esim. Agarwal & Pandey, 1988) on usein tutkittu kroonisesti sairaita, jolloin optimistisen tulevaisuusorientaation on todettu olevan yhteydessä korkeaan elämäntyytyväisyyteen. Zimbardo ja Boyd (1999) puolestaan tutkivat yliopisto-opiskelijoita, eikä tutkimuksessa voitu todeta yhteyttä onnellisuuden ja tulevaisuusorientaation välillä. Zimbardon ja Boydin mukaan onnellisuus oli puolestaan lievästi yhteydessä nykyisyysorientaatioon. Tämän tutkimuksen tulokset ovat siten samansuuntaisia Zimbardon ja Boydin tutkimustuloksen kanssa.

4.4. Tutkimuksen metodologinen arvio

Tulevaisuusorientaatio on pelkästään käsitteenä hankala. Nurmen (1991) mukaan tulevaisuusorientaatio on monet psykologiset prosessit käsittävä ”systemi”. Käsitteen monimutkaisuus tulee eteen myös tulevaisuusorientaatiota tutkittaessa.

Tulevaisuusorientaatioon liittyvän tutkimuksen ongelmana on tutkimusmenetelmien moninaisuus. Tulevaisuusorientaation operationaaliset määritelmät ovat toisistaan poikkeavia, ja eri tutkijat ovat mitanneet tulevaisuusorientaatiota erilaisin metodein (Zimbardo & Boyd, 1999). Siten ei voida täsmällisesti tietää, mitä *vahvalla* tai *heikolla* -tai *kohtalaisella* tulevaisuusorientaatiolla kulloinkin tarkoitetaan.

Tähän tutkimukseen osallistuneet nuoret ja nuoret aikuiset näyttävät suuntautuvan tulevaisuuteen *kohtalaisesti*, mutta on otettava huomioon, että tulokset on saatu käyttämällä vain yhtä mittaria. Vähintään kahta, jopa kolmea eri mittaria käyttämällä tulokset olisivat varmasti luotettavampia osoituksia tulevaisuusorientaatiosta. Tutkimuksessa käytetyssä Wilden kehittelemässä mittarissa tutkittavien tuli vastata väittämiin Likertin skaalan (1-5) mukaisesti. Skaalan ääripäitä oli kuitenkin käytetty vastauksissa hyvin vähän; useimmiten vastattiin neutraalisti. Kulkivatkohan tutkimukseen osallistuneet nuoret suomalaisille tuttua ”kultaista keskitietä” jalat tiukasti maassa varoen vastaamasta liian jyrkästi? Skaalaa olisi voinut tiukentaa 1-3 –asteikoksi, jolloin eroja ryhmien välillä olisi mahdollisesti tullut näkyviin.

Kyselylomakkeita olisi voinut vielä muokata. Tulevaisuusorientaatiomittarissa puolet kysymyksistä osoittautui turhiksi, joten ne olisi voinut poistaa jo kyselylomaketta kääntäessä. Tavoitteita kysyttäessä olisi pitänyt kysyä nimenomaan *tavoitteita*, eikä tärkeitä asioita. Epäselvyyden vuoksi jotkut tutkimukseen osallistuneista saattoivat kirjoittaa vain itselleen tärkeitä *asioita* eivätkä siten sen koommin pohtineet itselleen tärkeitä *tavoitteita*. Huolenaiheiden osalta vastauksia olisi ehkä pitänyt pyytää tarkentamaan. Siten oltaisiin saatu tarkemmin selville, mikä johonkin asiaan, esimerkiksi opiskeluun, liittyen huolestuttaa.

Tutkimustulosten yleistettävyyttä heikentävänä tekijänä voidaan pitää pienehköjä otoskokoja eri tutkimusryhmissä. Erityisesti mielenterveyskuntoutujien ryhmä on hyvin pieni, joten tuloksia voidaan pitää vain suuntaa antavina.

4.5. Tutkimustulosten yleistä arviointia

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää nuorten ja nuorten aikuisten suhtautumista tulevaisuuteen. Hyvin positiivisena tuloksena voidaan pitää sitä, että kaikissa tutkimusryhmissä suhtauduttiin erittäin optimistisesti tulevaisuuteen. Kaikissa ryhmissä elämään uskotaan olevan tyytyväisempiä tulevaisuudessa verrattuna nykyhetkeen ja menneisyyteen. Positiivisena tuloksena voidaan pitää myös sitä, että tulevaisuuteen suuntautuminen ei ole selkeästi yhteydessä elämäntyytyväisyyteen: onhan hyvin tärkeää elää myös nykyhetkessä ja vapauttavaa joskus unohtaa tulevaisuuden pohtiminen. Toisaalta, mielenterveyskuntoutujaryhmän tulosten tulkinta mahdollistaa myös toisenlaisen

näkökulman: jos nykyhetkessä eläminen on raskasta ja ajoittain ahdistavaa, voi olla ajoittain hyvinkin tärkeää ja vapauttavaa pohtia tulevaisuutta ja tehdä optimistisia suunnitelmia.

Optimistisen asenteen lisäksi tutkimuksen nuoret ja nuoret aikuiset suhtautuvat tulevaisuuteen kuitenkin myös hyvin realistisella tavalla. Realistisuus tuli ilmi tutkimushenkilöiden tavoitteissa ja huolenaiheissa. Nuoret ja nuoret aikuiset eivät tavoitelleet ”kuuta taivaalta”, vaan suurin osa tavoitteista liittyi tavallisiin hyvinvointia tuottaviin asioihin, kuten työhön ja ihmissuhteisiin. Realistisuutta korostaa vielä se, että samat asiat esiintyvät tavoitteiden lisäksi myös tutkimushenkilöiden huolenaiheissa. Vaikuttaa todellakin siltä, että onnellisuus on sitä, että elämän perusasiat ovat kunnossa. Tämän tutkimuksen perusteella perusasioilla tarkoitetaan työtä ja läheisiä ihmisiä. Myös hyvä terveys on luonnollisesti tärkeä hyvinvointia lisäävä elämän perusasia, mikä vahvistui mielenterveyskuntoutujien vastausten myötä. Terveystila vaikuttaa moneen asiaan, erityisesti tulevaisuuden suunnitelmiin.

Oli mielenkiintoista verrata eri ikäisten nuorten ja nuorten aikuisten suhtautumista tulevaisuuteen. Vastausten perusteella voitiin tehdä melko karkeita yleistyksiä siitä, miten kussakin ryhmässä suhtauduttiin tulevaisuuteen. 7-luokkalaisten suhtautuminen oli muihin ryhmiin verrattuna hyvin huoletonta, eikä tulevaisuutta vielä oikein jaksettu pohtia tai suunnitella. Toisaalta tulevaisuuden suunnittelu ei 7-luokkalaisille ole vielä kovinkaan ajankohtaista. Heillä itseen tutustuminen ja identiteetin rakentaminen ovat vielä hyvin kesken eikä siten pohjaa tulevaisuuden suunnitelmille vielä ole.

Lukiolaisilla tulevaisuuden suunnitelmat olivat puolestaan jo alkaneet hahmottua ja itsenäistyminen oli ajankohtaista. Tulevaisuutta haluttiin pohtia ja suunnitella, ja siitä haluttiin ottaa vastuuta. Lukiolaiset suunnittelivat ennen kaikkea kotoa pois muuttoa ja jatko-opiskelua. Kuitenkin jonkinlaista epävarmuutta oli aistittavissa myös lukiolaisten vastauksissa; omilla jaloilla seisominen kiehtoo, mutta myös pelottaa. Lukiolaisilla pohja tulevaisuuden suunnitelmille on kuitenkin jo rakentumassa.

Yliopistossa opiskelevien vastauksista huokui selkeä määrätietoisuus ja päättäväisyys. Monella oli selvät suunnitelmat seuraavan viiden vuoden ajalle –ja myös vakaat aikomukset ne toteuttaa. Opiskelijat suunnittelivat ennen kaikkea työuran aloittamista ja

perheen perustamista. Vastaukset kertoivat yliopisto-opiskelijoiden selkiintyneestä identiteetistä eli tulevaisuuden suunnitelmille luodusta pohjasta. Yliopisto-opiskelijoiden tietynlainen vakaus tuli esiin myös elämäntyytyväisyyden arvioinnissa; yliopisto-opiskelijoiden ryhmässä voitiin todeta yhteys tulevaisuusorientaation ja elämäntyytyväisyyden välillä. Ehkä juuri suunnitelmien selkeys ja päämäärätietoisuus mahdollistavat elämästä nauttimisen.

Mielenterveyskuntoutujien vastauksissa puolestaan oli yhtä aikaa aistittavissa sekä epävarmuutta että toiveikkuutta. On ymmärrettävää, että tulevaisuuden suunnitelmia ei voi ”lyödä lukkoon”, jos terveydentilasta ei ole takeita. Kuitenkin mielenterveyskuntoutujat suhtautuvat ilahduttavan toiveikkaasti parempaan huomiseen, kuitenkin tosiasioita unohtamatta. Joskus ”toivo on realistista optimismia” (Ojanen, 2001) –ja tämä kai pitää paikkansa mielenterveyskuntoutujien kohdalla. Vaikka pohja tulevaisuuden suunnitelmille saattaa puuttua, toivo paremmasta kantaa vahvasti eteenpäin.

4.6. Ehdotuksia jatkotutkimuksille

Tulevaisuus on aikaa, josta emme voi varmuudella tietää mitään. Elämä on täynnä yllätyksiä, eikä takeita tavoitteiden toteutumiseksi ole. Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia tähän tutkimukseen osallistuneiden nuorten ja nuorten aikuisten tavoitteiden toteutumista. Toteutuivatko asetetut tavoitteet viiden vuoden kuluttua tutkimushetkestä? Minkälaisia esteitä tavoitteiden toteutumiseksi ilmeni? Entä toteutuivatko kirjoitelmissa esiintyneet suunnitelmat?

Mielenkiintoista olisi myös saada lisätietoa 7-luokkalaisten arvioidusta elämäntyytyväisyydestä. Johtuuko menneisyyteen verrattuna alhaisempi elämäntyytyväisyys tutkimushetkellä iän mukanaan tuomasta kriisivaiheesta vai jostain muusta? Myös mielenterveyskuntoutujien elämää olisi mielenkiintoista tarkastella uudelleen viiden vuoden kuluttua. Mitkä tavoitteista ovat toteutuneet, mitkä eivät? Miten terveydentila on vaikuttanut tavoitteiden toteutumiseen? Entä ovatko kuntoutujat yhtä optimistisia tulevaisuuden suhteen myös viiden vuoden kuluttua?